Pohjoismaiden ministerineuvosto

Kohti kestävää ja integroitunutta Pohjolaa

Väliarviointi Pohjoismaiden ministerineuvoston Visio 2030:n toimintasuunnitelmasta vuosiksi 2021–2024

Sisällys

Visio 2030 4

Alkusanat 5

Johdanto 6

Toimenpiteet ja tulokset 9

Vihreä Pohjola 10

1: Hiilineutraalius

2: Biologinen monimuotoisuus

3: Kierto- ja biotalous

4: Kestävä kulutus

5: Kansainvälinen ympäristö- ja ilmastoyhteistyö

Kilpailukykyinen Pohjola 21

6: Tieto ja innovointi

N/A

7: Hyvin toimivat työmarkkinat

8: Digitalisaatio ja koulutus

Sosiaalisesti kestävä Pohjola 29

9: Terveys ja hyvinvointi

10: Osallistava siirtymä

11: Kansalaisyhteiskunta, erityisesti lapset ja nuoret

12: Yhteenkuuluvuus

Ohjausmenetelmät ja -välineet 38

Suositukset 47

Liite 1. Pohjoismaiden ministerineuvoston Visio 2030:n toimintasuunnitelman kaksitoista tavoitetta vuosina 2021–2024 49

Liite 2. Pohjoismaiset laitokset, yhteistyöelimet ja toimistot 51

Liite 3. Pohjoismaiden neuvoston julkilausuma väliarvioinnista **54**

Liite 4. Pohjoismaiden kansalaisyhteiskuntaverkoston lausunto väliarvioinnista. **56**

Tietoja tästä julkaisusta **62**

Tämä julkaisu on saatavilla myös saavutettavana verkkoversiona:
pub.norden.org/politiknord2022-722

Visio 2030

Kilpailukykyinen Pohjola

Haluamme yhdessä edistää Pohjolan vihreää kasvua, joka perustuu tietoon, innovointiin, liikkuvuuteen ja digitaaliseen integraatioon.

Vihreä Pohjola

Haluamme yhdessä edistää yhteiskuntiemme siirtymistä vihreään talouteen sekä hiilineutraaliutta ja kestävää kierto- ja biotaloutta.

Sosiaalisesti kestävä Pohjola

Haluamme yhdessä edistää osallisuutta, tasa-arvoa ja yhtenäisyyttä alueella, jossa on yhteiset arvot ja jossa vahvistetaan kulttuurivaihtoa ja hyvinvointia.

Alkusanat

Pääministerit hyväksyivät Reykjavikissa kesällä 2019 pitämässään kokouksessa pohjoismaisen vision, jonka mukaan Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Pohjoismailla on hyvät edellytykset saavuttaa visio, mutta meillä on vielä pitkä tie kuljettavanamme. Kestämätön kulutus ja tuotanto nykyisessä ilmasto- ja biodiversiteettikriisissä tekee erityisen haasteelliseksi vihreää Pohjolaa koskevan tavoitteen saavuttamisen.

Pohjoismaiden ministerineuvostoa on ohjannut toimintasuunnitelma, jonka yhteistyöministerit hyväksyivät syyskuussa 2020. Suunnitelma asettaa kaksitoista tavoitetta ministerineuvoston työlle kaudella 2021–2024. Lähtökohtana on vihreän, kilpailukykyisen ja sosiaalisesti kestävän Pohjolan edistäminen. Tämä raportti on ensimmäinen arviointi siitä, miten pitkälle olemme päässeet ohjelmatyössä kahden ensimmäisen vuoden aikana.

Matkalle on mahtunut yllätyksiä, haasteita ja takaiskuja. Olemme liikkuneet osittain tutkimattomassa maastossa ja etsineet uusia polkuja. On kuitenkin ilahduttavaa nähdä, että olemme saavuttaneet konkreettisia tuloksia ja vaikutuksia kahdentoista visiotavoitteen alueella. Pohjoismaiden ministerineuvosto on muun muassa tuottanut:

- **pohjoismaisia poliittisia ratkaisuja**, esimerkiksi yhteisen kestävyysraportointijärjestelmän pienille ja keskisuurille yrityksille ja poistanut kahdeksan pohjoismaista rajaestettä rajaesteneuvoston työn ansiosta
- **ajan hermolla olevia raportteja ja analyyseja**, esimerkiksi siitä, miten merituulivoimaa voidaan rakentaa vaarantamatta meriluonnon monimuotoisuutta, ja analysointityökalun, jolla seurataan Pohjoismaiden ja Baltian maiden alueen 5G-verkon etenemistä
- **pohjoismaisia yhteistyöalustoja**, esimerkiksi pohjoismaisen verkoston, joka tunnistaa, mitä pohjoismaiselta sähkölentoinfrastruktuurilta edellytetään, ja Nordjobbin, joka on välittänyt yli 1 000 kausityöntekijää toiseen Pohjoismaahan.

Toimintasuunnitelma on ollut Pohjoismaiden ministerineuvostoa koossa pitävä voima. Koko organisaatio – eri ministerineuvostot, virkamieskomiteat, laitokset, yhteistyöelimet ja toimistot – pyrkii toiminnassaan kohti samaa tavoitekuvaa. Olemme käynnistäneet budjettimuutokset, joiden seurauksena lähes kuudennes varoista ohjataan ympäristö- ja ilmastotoimenpiteisiin vihreän siirtymän jouduttamiseksi.

Visio ja sen tavoitteet kestävän yhteiskunnan edistämiseksi tässä, tänään ja huomenna ovat tällä hetkellä yhtä tärkeitä elleivät tärkeämpiäkin kuin niiden hyväksymishetkellä. Vaikka raportissa selostetaankin, mitä olemme jo tehneet, toivon sen tarjoavan myös inspiraatiota siihen, mitä meidän on tehtävä tästä eteenpäin, jotta Pohjolasta tulisi maailman kestävin ja integroitunein alue.

Jonas Wendel

Pohjoismaiden ministerineuvoston vt. pääsihteeri

Johdanto

Pohjoismaiden pääministerit hyväksyivät elokuussa 2019 vision, jonka mukaan Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteena on *ottaa Pohjoismaiden vahvuus ilmaston ja yhteiskunnan palvelukseen ja nostaa se tärkeysjärjestyksen kärkeen*. Visio perustuu siihen, että Agenda 2030 ja Pariisin ilmastosopimus näyttävät tietä, mutta Pohjoismaat toimivat muuta maailmaa kunnianhimoisemmin ja nopeammin. Operatiivista työtä varten nimettiin kolme strategista painopistealuetta kaudelle 2021–2024: vihreä Pohjola, kilpailukykyinen Pohjola ja sosiaalisesti kestävä Pohjola (kaavio 1).

Strategisten painopistealueiden lähtökohdista käynnistettiin vuoden 2019 loppupuolella työ, jolla konkretisoitiin tarkemmin, mille alueille ministerineuvoston tulisi keskittää toimenpiteensä. Työssä olivat mukana kaikki ministerineuvostot ja virkamieskomiteat, pohjoismaiset laitokset, Pohjoismaiden neuvosto, elinkeinoelämä ja kansalaisyhteiskunta.

Pohjoismaiden tilanne suhteessa visioon selvitettiin tutkimuksella. Pohjoismaiden ministerineuvoston Visio 2030:n lähtötilanneraportti osoitti, että vaikka Pohjoismaat ovatkin saaneet paljon aikaan tullakseen kestäväksi ja integroituneeksi alueeksi, haasteita tuottaa etenkin vihreän Pohjolan tavoite. Tämä ilmenee myös muista kansallisista ja kansainvälisistä raporteista, joissa on tarkasteltu, missä määrin Pohjoismaat ovat saavuttaneet kestävän kehityksen 17 tavoitetta. Meillä on suuria haasteita ennen kaikkea vihreissä tavoitteissa (eli tavoitteissa 12, 13, 14 ja 15).

Pohjoismaiset yhteistyöministerit päättivät helmikuussa 2020 strategisiin painopistealueisiin liittyvistä kahdestatoista tavoitteesta (liite 1) ja budjettimuutoksista, joilla vahvistetaan ennen kaikkea vihreään siirtymään liittyvää työtä. Saman vuoden syksyllä yhteistyöministerit hyväksyivät kahdentoista tavoitteen lähtökohdista Pohjoismaiden ministerineuvoston Visio 2030 -työtä ohjaavan toimintasuunnitelman vuosille 2021–2024. Se on väline, jolla ohjataan, kehitetään ja viestitään Pohjoismaiden ministerineuvoston tärkeintä visiotoimintaa. Yhteistyöministerit päättivät myös uusista toimintaperiaatteista kestävän kehityksen, tasa-arvon sekä lapsen oikeuksien ja nuorten näkökulman sisällyttämiseksi kaikkeen toimintaan sekä suuntaviivoista kansalaisyhteiskunnan osallistamiseksi Visio 2030 -työhön.

Tämän raportin tarkoituksena on näyttää ministerineuvoston edistyminen ohjelmatyössä kahden ensimmäisen vuoden aikana. Raportin pohjalta voidaan tehdä mahdollisia tarkistuksia meneillään olevan toimintasuunnitelmakauden työhön. Lisäksi raportissa esitetään Pohjoismaiden ministerineuvostolle suosituksia visiotyön vahvistamiseksi. Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristö on laatinut raportin pohjoismaisten yhteistyöministerien toimeksiannosta vuoden 2022 ensimmäisellä puoliskolla. Yhteistyöministerit hyväksyivät raportin syyskuussa 2022. Raportti keskittyy kuvaamaan toimenpiteitä, joita ministerineuvosto on tehnyt ja tekee kestävän ja integroituneen Pohjolan hyväksi, samoin toimenpiteiden tuloksia. Lisäksi siinä käsitellään menetelmiin, budjettiin ja organisaatioon liittyviä muutoksia, jotka ovat seurausta visiotyöstä ja pääministerien kehotuksesta pyrkiä selkeisiin tavoitteisiin ja tulosten seurantaan.

Ajallisesti kausi osuu suurelta osin yksiin covid-19-pandemian ja Ukrainan sodan kanssa. Monia suunnitelman tekovaiheessa ilmaistuja aikeita ei ole sen vuoksi voitu toteuttaa, mutta ne ovat edelleen lähitulevaisuuden painopisteitä. Pohjoismaiden ministerineuvoston uuden taloushallintojärjestelmän käyttöönotto on merkinnyt suuria haasteita, ja hankkeiden käynnistäminen on monesti viivästynyt sen vuoksi vuonna 2021. Resurssit eivät myöskään ole riittäneet tavoite- ja tulosohjauksen ja järjestelmien laajaan kehitystyöhön, jolla olisi voitu tukea visiotyötä.

Raportti jakautuu kolmeen osaan:

1. **Toimenpiteet ja tulokset:** Luvussa selostetaan ja arvioidaan kahdentoista tavoitteen parissa tehtävää työtä. Jokaisen tavoitteen osalta käydään läpi *tavoitekuva* – se mihin pyritään; *motiivi* – se miksi tavoite on relevantti; *toimenpiteet* – se mitä on tehty ja saavutettu; sekä *opetukset* – se mitä olemme oppineet ja miten jatkamme tästä eteenpäin.
2. **Ohjausmenetelmät ja -välineet:** Luvussa käydään läpi ja arvioidaan muutoksia, joita ministerineuvosto on tehnyt muun muassa budjettiin, organisaatioon ja työskentelytapoihin kyetäkseen toteuttamaan vision.
3. **Suositukset:** Luvussa tehdään selkoa pääsihteerin suosituksista Pohjoismaiden ministerineuvoston visiotyön jatkon osalta.

Toimenpiteitä ja tuloksia koskevan luvun lähtökohtana ovat olleet sisäinen raportti Pohjoismaiden ministerineuvoston toimenpiteistä ja niiden tuloksista sekä kolmessa sektorienvälisessä visioryhmässä käydyt keskustelut. Ryhmissä ovat laajasti edustettuina sihteeristö, pohjoismaiset laitokset ja toimistot. Ohjausmenetelmiä ja -välineitä koskevan luvun pohjana ovat analyysi budjettimuutosten vaikutuksista ja seurauksista, kyselytutkimus, joka tehtiin sihteeristölle, pohjoismaisille laitoksille ja pohjoismaisille virkamieskomiteoille, sekä sektorienvälisissä visioryhmissä käydyt keskustelut. Suosituksia käsittelevä luku sisältää pääsihteerin päätelmät, jotka pohjautuvat aiempiin lukuihin.

Sihteeristö on väliarviointia laatiessaan keskustellut säännöllisesti pohjoismaisen yhteistyökomitean (NSK) ja kestävän kehityksen pohjoismaisen asiantuntijaryhmän kanssa. Väliarviointiluonnos lähetettiin kesällä 2022 kuultavaksi pohjoismaisille virkamieskomiteoille, Pohjoismaiden neuvostolle ja pohjoismaiselle kansalaisyhteiskuntaverkostolle, joille annettiin mahdollisuus väliarviointia koskevan lausunnon esittämiseen (liitteet 3 ja 4).

Pohjoismaiden ministerineuvosto

Pohjoismaiden ministerineuvosto koostuu tätä nykyä yhdestätoista eri alojen ministerineuvostosta ja yhteistyöministerineuvostosta. Pohjoismaista yhteistyötä tehdään suurelta osin eri Pohjoismaissa sijaitsevien kahdentoista laitoksen ja kahdenkymmenen yhteistyöelimen sekä Baltian maissa sijaitsevien kolmen pohjoismaisen toimiston kautta (liite 2).Laitokset toimivat esimerkiksi tutkimuksen, innovoinnin, aluekehityksen, kulttuurin ja hyvinvoinnin alueilla. Pohjoismaista yhteistyötä tehdään paljolti myös Pohjoismaiden viranomaisten ja ministeriöiden kesken.

Pohjoismaisen yhteistyön lähtökohta on pohjoismainen hyöty, eli Pohjoismaiden välisen yhteistyön on tuotettava lisäarvoa ja Pohjoismaiden on hyödyttävä yhteistyön tuloksista. Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristö vastaa päivittäisestä työstä Pohjoismaiden tekemien päätösten toimeenpanemiseksi. Sihteeristön tehtävänkuvauksesta ilmenee, että sihteeristö on väline, joka

- valmistelee, toteuttaa ja seuraa **poliittisia päätöksiä**
- kehittää **tietoa** yhteisten ratkaisujen pohjaksi
- perustaa **verkostoja** kokemusten ja ideoiden vaihtoa varten.

Toimenpiteet ja tulokset

Tässä luvussa tarkastellaan lähemmin, mitä toimenpiteitä Pohjoismaiden ministerineuvosto on toteuttanut ja millaisia tuloksia se on saavuttanut toimintasuunnitelman kahdentoista tavoitteen osalta kaudella 2021–2024.

Luku on jaoteltu kahdentoista visiotavoitteen mukaan, ja jokaisen osalta käydään läpi:

- yhteistyöministerien poliittisesti päättämä tavoite sekä perustelu sille, miksi pohjoismainen yhteistyö on tärkeää kyseisellä alueella
- Pohjoismaiden ministerineuvoston toimet, jotka ovat edistäneet tavoitteen saavuttamista. Tätä valaistaan kootusti 3–4 tuloksella, toimenpiteistä annetaan kuvaus ja toimenpiteistä saaduista opeista laaditaan lyhyt yhteenveto.

Kaiken kaikkiaan arviointi osoittaa, että Pohjoismaiden ministerineuvoston työ edistää ja tehostaa tavoitteiden saavuttamista ja siten myös Agenda 2030:n toteutumista. Pohjoismaiden ministerineuvoston panostukset kahdentoista visiotavoitteen alalla ovat selvästi tuottaneet konkreettisia tuloksia, vaikka työtä on tehty vasta vajaat kaksi vuotta. Pohjoismaiden ministerineuvoston toimenpiteet tuottavat pohjoismaista lisäarvoa alueilla, joilla Pohjoismaat voivat päästä pitemmälle yhdessä kuin erikseen.

Parantamisen varaakin toki on pyrkiessämme varmistamaan tavoitteiden saavuttamisen ja turvaamaan vision mahdollisimman suuren vaikuttavuuden.

On tärkeää pitää kaikessa työssä johtotähtenä pohjoismaista hyötyä seuraamalla aktiivisesti Pohjoismaiden kansallista ja kansainvälistä työtä ja räätälöimällä toimenpiteet sen pohjalta, jotta nähtäisiin, missä Pohjoismaiden ministerineuvoston työstä saadaan suurin hyöty.

Vihreä Pohjola tuottaa edelleen eniten haasteita, ja siksi on tärkeää vahvistaa vihreään siirtymään liittyvää työtä, ei vain vihreän Pohjolan osalta, vaan kaikilla strategilla painopistealueilla. Visiotyö on vahvistanut nimenomaan tätä aluetta, mutta uutta työtä ei rakenneta hetkessä.

Pohjoismaiden ministerineuvosto tuottaa runsaasti siirtymässä tarvittavaa tietopohjaa, mutta tavoitteiden saavuttaminen edellyttää konkreettisia toimia tässä ja nyt. Pohjoismaiden ministerineuvostolla voi olla tärkeä tehtävä pohjoismaisten ratkaisujen stimuloinnissa, skaalauksessa ja levittämisessä.

Pohjoismaiden ministerineuvoston toiminta on edelleen hyvin pirstoutunutta, ja erillisiä hankkeita on paljon. Tulevaisuudessa on tärkeää uskaltaa priorisoida, jotta rajallisesta budjetista saadaan suurin mahdollinen hyöty. Työn yksinkertaistaminen ja keskittäminen sekä hankemäärän supistaminen ovat tarpeen, mikäli halutaan saavuttaa tehokkaita tuloksia ja vähentää pirstoutumisriskiä. Meidän on keskityttävä siihen, millaista muutosta haluamme ja miten rakennamme toimintamme tämän muutoksen aikaansaamiseksi.

Vihreä Pohjola

1: Hiilineutraalius

2: Biologinen monimuotoisuus

3: Kierto- ja biotalous

4: Kestävä kulutus

5: Kansainvälinen ympäristö- ja ilmastoyhteistyö

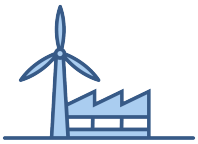

Tavoite 1: Pohjoismaiden ministerineuvosto vahvistaa tutkimusta ja kehitystä sekä ratkaisuja, jotka edistävät hiilineutraaliutta ja ilmastonmuutokseen sopeutumista, muun muassa liikenne-, rakennus-, elintarvike- ja energia-alalla.

Pohjoismaiden kasvihuonekaasupäästöt per capita ovat suuret, ja hiilineutraalius ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen tuottavat kaikille maille samankaltaisia haasteita. Pohjoismainen yhteistyö tarjoaa siirtymälle infrastruktuurin muun muassa vakiintuneella ja ainutlaatuisella energia- ja tutkimusyhteistyöllä. Lisäksi se tarjoaa foorumin osaamisen ja kokemusten vaihdolle. Pohjoismailla on tämän ansiosta edellytykset nopeaan sähköistymiseen ja uusiutuvan energian käyttöönottoon yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on

luonut Pohjoismaiden vihreää siirtymää koskevan kokemustenvaihdon foorumin

Pohjoismaiden ministerineuvosto on *Klimatomställning i Norden* -hankkeen kautta edistänyt tiedon jakamista ja ratkaisujen levittämistä siitä, miten maat voivat tehdä yhteistyötä suunnitelmissaan kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa Pariisin sopimuksen tavoitteiden mukaisesti, jotka koskevat hiilineutraaliuden saavuttamista vuoteen 2050 mennessä. Tämä on osa vuonna 2019 hyväksyttyä pääministerien julkilausumaa hiilineutraalista Pohjolasta.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on tiivistänyt pohjoismaista yhteistyötä elinkeinoelämän, kansalaisyhteiskunnan, poliitikkojen, virkamiesten ja korkeakoulujen kesken. Pohjoismaat saavat näin tukea hiilineutraaliuteen tähtäävissä kansallisissa toimenpiteissään ja suunnitelmissaan. Tammikuussa 2022 julkaistiin raportti *Nordiska vd:ars syn på höjda klimatambitioner i de nordiska länderna*, jonka mukaan pohjoismaiset yritysjohtajat toivovat muun muassa ilmastovaatimusten tiukentamista julkisissa hankinnoissa ja fossiilisten polttoaineiden tuen asteittaista poistamista.

Pohjoismaiden valtiovarainministeriöt ja niihin liittyvät tutkimuslaitokset ovat vaihtaneet kokemuksia finanssipoliittisista malleista, joissa ilmastonäkökulma sisällytetään pitkän aikavälin budjettisuunnitteluun. Tarkoituksena on saavuttaa ilmastotavoitteet aiempaa kustannustehokkaammin. Pohjoismaiset kokemukset kytkeytyvät OECD:ssä ja valtiovarainministerien ilmastokoalitiossa (*The Coalition of Finance Ministers for Climate Action*) tehtävään kansainväliseen työhön.

lisännyt tietoa ja levittänyt ratkaisuja energiasektorin vihreästä siirtymästä

Pohjoismaiden ministerineuvosto on reagoinut energia-alan nykyisiin geopoliittisiin haasteisiin, kun Venäjän kaasutoimitusten katkeaminen on nostanut energian hintoja kaikkialla Euroopassa. Se on muun muassa käynnistänyt Pohjoismaiden energiahuoltoa ja energian hintaa tarkastelevan selvityksen, jossa tutkitaan, mitä maat voivat tehdä ja millaisia mahdollisuuksia niillä on yhteistyön vahvistamiseen. Selvityksen ensimmäiset tulokset esitellään energiaministereille marraskuussa 2022.

Pohjoismaista sähkömarkkinayhteistyötä on vahvistettu, jotta uusiutuvan energian osuutta pohjoismaisessa sähköjärjestelmässä voitaisiin kasvattaa nopeammin. Se puolestaan edellyttää mukauttamista ja uutta tietoa. Pohjoismaista sähkömarkkinaryhmää on vahvistettu tämänvuotisen pohjoismaisen sähkömarkkinafoorumin lähtökohdista. Tarkoituksena on tukea sektoria ja maita analyyseilla ja osaamisella.

stimuloinut ratkaisuja liikennesektorin vihreään siirtymään

Pohjoismaiden ministerineuvosto on kiirehtinyt sähkölentoliikenteen kehitystä Pohjoismaissa. Pohjoismainen sähkölentoverkosto (*The Nordic Network for Electric Aviation*) on koonnut avaintoimijoista selvittämään, mitkä tekniset ja lainsäädännölliset ongelmat on ratkaistava pohjoismaisen sähkölentoinfrastruktuurin toteuttamiseksi. Pohjoismainen yhteistyö on myös tuottanut sektorille investointeja tekniseen kehitykseen.

Pohjoismaiden merenkulkusektorin tavoitteena on fossiiliton meriliikenne, mitä tuetaan pohjoismaisella politiikalla. Pohjoismaiden hallitukset ovat luvanneet kuusi käytävää päästöttömille laivareiteille, mikä on suora seuraus Glasgow´n ilmastokokouksesta 2021. Hanke *Nordic Green Ammonia Powered Ships* raivaa tietä maailman ensimmäisille ammoniakkikäyttöisille aluksille. *Nordisk vägkarta för införandet av koldioxidneutralt bränsle i sjöfarten* -hanke vauhdittaa vaihtoehtoisten vihreiden polttoaineiden lanseerausta Pohjoismaissa ja vaikuttaa polttoaineita koskeviin neuvotteluihin EU- ja IMO-tasolla.

Pohjoismainen yhteistyö on edistänyt tieliikenteen siirtymää Pohjoismaissa. On tehty tutkimuksia, jotka voivat luoda pohjan yhteispohjoismaiselle latausasemien maksujärjestelmälle. On kehitetty työkalupakki infrastruktuurin rakentamiseksi Pohjoismaiden ensimmäisiä vetykäyttöisiä kuorma-autoja varten. Se on tärkeä askel raskaan liikenteen, kuten bussien ja kuorma-autojen, siirtyessä käyttämään päästöttömiä polttoaineita. Pohjoismaiden tie-, raide- ja meriliikenteen nykyistä kestävämpien tavaraliikennemuotojen tehostamiseksi on toteutettu toimenpiteitä.

Opetukset

Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee vahvistaa työtään ilmastoystävällisten ratkaisujen stimuloimiseksi kaikilla sektoreilla laajan pohjoismaisen tietopohjan lähtökohdista. Ilmasto saa kansallisesti osakseen suurta poliittista huomiota, ja se on yksi niistä alueista, joilla pohjoismaalaiset toivovat entistä tiiviimpää pohjoismaista yhteistyötä. Pohjoismaiden ministerineuvoston on varmistettava, että pohjoismaisella tasolla kehitetyt ratkaisut todella tunnetaan ja toteutetaan maissa.

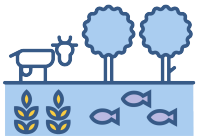

Tavoite 2: Pohjoismaiden ministerineuvosto edistää biologisen monimuotoisuuden säilymistä ja Pohjolan luonto- ja merialueiden kestävää käyttöä.

Pohjoismailla on suuria biodiversiteettihaasteita, mikä näkyy muun muassa lintu- ja kalakantojen hupenemisena ja suojeltujen luontoalueiden vähyytenä. Toimivat ekosysteemit suojaavat satoja, kasvien pölyttymistä, merestä saatavaa ravintoa ja edistävät ilmaston vakautta. Hyvinvointimme ja talouskasvumme kannalta on sen vuoksi välttämätöntä pyrkiä suojelemaan ja hyödyntämään kestävästi luontoamme ja meriämme.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on

toiminut kestävän ja vastustuskykyisen maa- ja metsätalouden puolesta Pohjoismaissa

NordGen on lisännyt viljelykasvien luonnonvaraisten sukulaislajien pohjoismaiselle suojelulistalle 19 uutta lajia, esimerkiksi vehnän, ohran ja perunan luonnonvaraisia sukulaisia. Näitä lajeja voidaan käyttää sopeutettaessa nykyisiä viljelykasveja uusiin haasteisiin, kuten ilmastonmuutokseen tai ympäristöystävällisempään maatalouteen.

NordGenin johdolla toteutetussa hankkeessa on osoitettu, että hernettä voidaan viljellä niinkin pohjoisessa kuin Tromssassa. Se antaa toivoa siitä, että Pohjoismaista voi tulla vaihtoehtoisten proteiinin lähteiden osalta aiempaa omavaraisempia. Tuloksia kuvaillaan muun muassa *tutkimusartikkelissa* ja kirjassa *Nordiska ärter – 50 traditionella sorter*.

Hanke *Networking and knowledge exchange in seed production of medicinal and aromatic plants* on tuottanut Itämeren alueen lääkekasvien viljelykäsikirjan. Se edistää muun muassa lääketeollisuudelle tärkeiden lääkekasvien säilymistä. Monet tähän ryhmään kuuluvat lajit ovat uhanalaisia.

tuottanut tietoa luontopohjaisista ratkaisuista ja kestävästä meriympäristöstä

Pohjoismaat ovat saaneet oivallisia ohjeita siitä, miten luontopohjaisilla ratkaisuilla[1] voidaan hillitä ilmastonmuutosta. Niitä ovat tarjonneet pohjoismaisen ja kansallisen tason kartoitus menetelmistä hiilidioksidin varastoimiseksi maaperään ja mereen sekä linjaussuositukset YK:n ilmastosopimuksen ja biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen suuntaviivojen kansallisesta täytäntöönpanosta.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on käynnistänyt useita suurehkoja hankkeita Pohjoismaiden meriympäristön kestävyyden parantamiseksi. Hanke *Havsförvaltning och klimat* vahvistaa osaamista siitä, miten Pohjoismaiden merialueita voidaan hoitaa ekosysteemipohjaisesti ja kiinnittää huomiota ilmastonmuutokseen ja merten happamoitumiseen. *Norden som motor i arbetet mot plastförorening* -hankkeen tarkoituksena on auttaa konkreettisesti vähentämään mereen kulkeutuvan muovin määrää muun muassa parantamalla menetelmiä mikromuovin keräämiseksi ja tuottamalla tietoa uutta globaalia muovijätesopimusta varten. *Nordic Baltic Marine Spatial Management Tool* -hanke edistää indikaattoreiden ja tietopohjan kehittämistä kestävämmän meriympäristön mittaamiseksi ja edistämiseksi sekä yhteistyön tekemiseksi kestävän meriympäristön hyväksi.

Opetukset

Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee koordinoida tehokkaammin eri sektorien työtä biodiversiteetin ja luonnonvarojen kestävän käytön parissa. Tämä on suuri yhteinen haaste kaikille Pohjoismaille, ja sen odotetaan herättävän lähivuosina kasvavaa kansainvälistä kiinnostusta.

1. Luontopohjaisilla ratkaisuilla tarkoitetaan ratkaisuja, jotka saavat inspiraationsa luonnosta ja tukeutuvat luontoon. Ne ovat kustannustehokkaita ja tuottavat ekologista, sosiaalista ja taloudellista hyötyä sekä auttavat selviytymään ilmastonmuutoksen vaikutuksista.

Tavoite 3: Pohjoismaiden ministerineuvosto edistää Pohjolan *kierto- ja biotaloutta*, kestävää ja kilpailukykyistä tuotantoa, kestäviä elintarvikejärjestelmiä sekä resurssitehokkaita ja myrkyttömiä kiertokulkuja.

Pohjoismaiden tuotannosta on tullut viime vuosina yhä kestävämpää uusiutuvan energian osuuden ja energiatehokkuuden kasvun myötä. Todellisen vihreän siirtymän aikaansaaminen edellyttää kuitenkin nykyistä kattavampaa kierto- ja biotaloutta. Samalla pohjoismaiset vihreät ratkaisut tarjoavat pohjoismaalaisille uusia vihreitä työpaikkoja ja aiempaa vahvemman kilpailukyvyn. Pohjoismaiden ministerineuvosto auttaa Pohjoismaita toteuttamaan myrkyttömiä ja resurssitehokkaita suljettuja kiertokulkuja.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on

tukenut yritysten kestävyys- ja kiertotaloustyötä Pohjoismaissa

Nordic Innovation on kehittänyt *Nordic Circular Economy Playbook* -nimisen työkalun, joka auttaa yrityksiä siirtymään kiertotalouden liiketoimintamalleihin ja laatimaan omia suunnitelmia sitä varten. *Nordic Circular Arena* on uusi alusta, jolla edistetään kansainvälisesti pohjoismaisen kiertotalousosaamisen jakamista ja kokemustenvaihtoa.

Pohjoismaiden tilintarkastajayhdistykset ovat kehittäneet pohjoismaisen yhteistyön tuella yhteisen järjestelmän Pohjoismaiden pk-yritysten kestävyysraportointia varten. *Nordic Sustainability Reporting Standard* perustuu kansainvälisiin raportointikehyksiin ja auttaa parantamaan yritysten vihreää ja vastuullista raportointia Pohjoismaissa.

Nordic Sustainable Construction -ohjelma pyrkii tekemään Pohjoismaiden koko rakennusalasta aiempaa kestävämmän ja kiertotaloudellisemman. Kyse on muun muassa määräysten yhdenmukaistamisesta ja Pohjoismaiden parhaiden käytäntöjen keräämisestä sekä rakennusmateriaalin kierrätyskapasiteetin kasvattamisesta. Elinkeinoelämää on tuettu järjestämällä kiertotalouden liiketoimintamalleja koskevia koulutuksia, jotka on suunnattu rakennusalan yrityksille, ja järjestämällä keskusteluja kestävistä rakennusmateriaaleista ja arkkitehtien merkityksestä kestävässä rakentamisessa. Lisäksi on tuettu pohjoismaisia virastoja luomalla alusta jatkuvaa tietojenvaihtoa varten ja muotoilemalla yhteisiä tutkimusaiheita, mikä tulee vahvistamaan rakennusalan tulevan säännöstön harmonisoinnin mahdollisuuksia.

Nordic Testbed Network tukee Pohjoismaiden ja Baltian maiden biotalouden digitalisoitumista. Verkosto toimii huippuluokan foorumina, jolla sen 21 jäsentä yhdessä kehittävät biotaloutta vahvistavaa digitaalista osaamista ja tekniikkaa.

tuottanut uutta tietoa siitä, miten Pohjoismaat voivat päästä kestävään kiertotalouteen

Kiertotalous voi vaikuttaa erittäin myönteisesti moniin eri alueisiin. Raportti *Low-Carbon Circular Transition in the Nordics* kuvaa kiertotalouden potentiaalia esimerkiksi taloudessa ja ilmasto- ja biodiversiteettikriisissä.

Julkisia hankintoja käytetään yhä enemmän välineenä pyrittäessä saavuttamaan kestävän kehityksen poliittiset tavoitteet. *Cirkulära och klimatvänliga inköp* -hanke on järjestänyt dialogikonferenssin kierrätyskalusteista ja julkaissut raportin *Climate Accounting in Public Procurement*, joka tekee selkoa siitä, miten Pohjoismaat vähentävät kasvihuonekaasupäästöjä julkisten hankintojen avulla.

Tuotedatan jakaminen voi nopeuttaa Pohjoismaiden kiertotaloussiirtymää. Raportti *Data Sharing for a Circular Economy in the Nordics* osoittaa, että Pohjoismaat ovat jo nyt muita edellä digitaalisten ratkaisujen kehittämisessä ja että pohjoismaiset yritykset voivat sopivilla kannustuskeinoilla ja datan tuella nopeuttaa globaalia kiertotaloussiirtymää.

Sähköautojen akut, aurinkokennot ja matkapuhelimet sisältävät kobolttia, grafiittia ja harvinaisia maametalleja, ja näitä mineraaleja tarvitaan vihreässä siirtymässä. Raportti *The Nordic Supply Potential of Critical Metals and Minerals for a Green Energy Transition* kertoo, miten Pohjoismaiden mineraalituotannon ympäristö- ja ilmastojalanjälkeä voidaan pienentää.

Maa- ja metsätalous ovat tärkeitä sektoreita pohjoismaisessa biotaloudessa, ja samalla ne ovat Pohjoismaiden kaksi sukupuolijakautuneinta elinkeinoa, mutta digitalisaatio ja raskaiden työtehtävien automatisointi saattaisi kuitenkin parantaa näiden sektorien tasa-arvotilannetta. Menetelmäkäsikirja *Gender and digitalization in the bioeconomy* on auttanut ymmärtämään, miten tasa-arvonäkökulma voidaan sisällyttää sektorin työhön.

Opetukset

Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee vahvistaa kestävään tuotantoon ja kiertotalouteen tähtääviä toimenpiteitään tekemällä tiiviimpää yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa ja koordinoimalla toimiaan kunnianhimoisen EU-lainsäädännön aikaansaamiseksi. Pohjoismaiden ministerineuvostolla on tällä alueella potentiaalia edistää sekä Pohjoismaiden että lähialueen vihreää siirtymää.

Tavoite 4: Pohjoismaiden ministerineuvosto helpottaa pohjoismaisten kuluttajien mahdollisuuksia valita houkuttelevia ympäristö- ja ilmastoystävällisiä vaihtoehtoja panostamalla yhteistyössä kestävään kulutukseen.

Pohjoismaiden ympäristö- ja ilmastojalanjälki per capita on suuri muihin maailman maihin verrattuna. Pohjoismaalaiset kohtaavat haasteita luoviessaan arjessaan kohti kestäviä valintoja ja tuotteita, ja perille päästyään he saavat usein huomata kestävän vaihtoehdon olevan usein kallein. Pohjoismaiden ministerineuvosto on jo yli 30 vuoden ajan pyrkinyt helpottamaan pohjoismaisen Joutsenmerkin avulla pohjoismaalaisten mahdollisuutta kestäviin arkivalintoihin. Pohjoismaiden ministerineuvosto haluaa vahvistaa tätä työtä ja kehittää pohjoismaalaisille uusia mahdollisuuksia kestäviin valintoihin.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on

vahvistanut ympäristö-, ilmasto- ja energiamerkintöjä Pohjoismaissa ja EU:ssa

Joutsenmerkkiä on kehitetty, niin että se toimii aiempaa paremmin ympäristö- ja ilmastoystävällisten vaihtoehtojen oppaana. Siihen on liitetty uusia ilmastokriteerejä, ja merkinnän piiriin on tullut uusia tuoteryhmiä, kuten verkkokauppa, rakennustuotteet ja toimistorakennukset.

EU:n energiamerkintää on kehitetty toimimaan aiempaa paremmin energiatehokkaiden tuotteiden oppaana. Pohjoismainen Nordsyn-työryhmä on pyrkinyt kohottamaan energiamerkinnän kriteerien tavoitetasoa ja sääntelyä. Työn ansiosta vuonna 2021 esitellyt uudet energialuokat avautuvat helpommin kuluttajalle. Tuottajille esitettyjä vaatimuksia on samalla tiukennettu.

Elinkeinopolitiikasta vastaavat pohjoismaiset ministerit ovat lähettäneet *EU:lle yhteisen kirjeen*, jossa he toteavat, että uuden eurooppalaisen elintarvikemerkinnän on perustuttava tutkimustuloksiin eikä kaupallisiin intresseihin. Pohjoismaiden ministerit toivovat, että pohjoismainen merkintäjärjestelmä voisi inspiroida eurooppalaista merkintäjärjestelmää.

helpottanut kierrätystä Pohjoismaissa

Raportti *Common Waste Sorting Symbols in Nordic Countries* osoitti, että pakkausten suunnitteleminen kestävämmiksi ja helpommin kierrätettäviksi tarjoaa Pohjoismaille suurta potentiaalia. Suomen, Ruotsin, Tanskan ja Islannin kansalliset jätejärjestöt ovat muodostaneet yhteisen yhdistyksen kehittääkseen maille yhteiset jätesymbolit. Hanke on edistänyt kiertotaloutta ja aiempaa yhdenmukaisempaa jätteenkäsittelyjärjestelmää Pohjoismaissa ja kansainvälisesti. Työ on herättänyt suurta kiinnostusta muun muassa Baltian maissa, EU:ssa, Kiinassa, Etelä-Afrikassa ja Brasiliassa.

omaksunut yhteisen lähestymistavan kestävää elämäntapaa koskevan tiedon ja osaamisen rakentamiseksi

Ohjelma *Kestävä elämäntapa Pohjoismaissa* on kehittänyt tietoa ja osaamista kestävän elämäntavan helpottamiseksi Pohjoismaissa. Ohjelman puitteissa on järjestetty konferenssi opettajan roolista tulevaisuudessa. Tarkoituksena on vahvistaa kestävään kehitykseen liittyvää opetusta peruskoulussa. Vihreistä kulttuuripalveluista on laadittu tiekartta, jonka tarkoituksena on lisätä tietoa kestävien kulttuuritapahtumien järjestämisestä. Stockholm+50-tapahtuman yhteydessä on järjestetty keskustelutilaisuus elintarviketeollisuudesta ja antibioottiresistenssistä. Tasa-arvosta ja kestävästä elämäntyylistä on julkaistu raportti, jolla halutaan lisätä ja levittää tietoa kulutuksen ja elämäntyylin sukupuolieroista.

Opetukset

Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee panostaa vahvemmin kestävään kulutukseen, esimerkiksi tehostamalla nykyisiä toimenpiteitä tai käynnistämällä uusia. Tavoite on muotoiltu kunnianhimoisesti nimeämällä Pohjoismaiden ministerineuvosto tärkeäksi toimijaksi, joka voi helpottaa pohjoismaisten kuluttajien mahdollisuuksia kestävään elämäntapaan. Pohjoismaiden yhteinen politiikka tällä alueella voi luoda edellytykset nopealle siirtymälle kestävään kulutukseen.

Tavoite 5: Pohjoismaiden ministerineuvosto edistää kansainvälisen ympäristö- ja ilmastoyhteistyön myönteistä kehitystä muun muassa tuomalla esiin pohjoismaisia vihreitä ratkaisuja muualla maailmassa.

Nykyiset ympäristö- ja ilmastohaasteet vaativat kansallisia toimia ja kansainvälistä yhteistyötä. Pohjoismailla on usein tärkeä tehtävä kansainvälisten ympäristö- ja ilmastoneuvottelujen tavoitetason kohottajana. Pohjoismaiden ministerineuvosto tekee yhteistyötä ja laatii yhteisiä lausuntoja EU:n/Etan ja YK:n monien keskeisten yleissopimusten ja muiden sopimusten yhteydessä.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on

kohottanut kansainvälisen ympäristö- ja ilmastoyhteistyön tavoitetasoa

Pohjoismainen yhteistyö vaikutti osaltaan siihen, että YK:n ympäristökokous (UNEA 5.2) teki maaliskuussa 2022 historiallisen päätöksen käynnistää neuvottelut uudesta kansainvälisestä muovisopimuksesta.

Pohjoismaiset raportit ja selvitykset ovat pohjustaneet useita kansainvälisiä ympäristö- ja ilmastoalan sopimusneuvotteluja, joista esimerkkinä mainittakoon muovituotteiden kansainväliset kestävyyskriteerit. Pohjoismaat myös laativat YK:n biodiversiteettisopimukseen, YK:n ilmastosopimukseen ja Pariisin ilmastosopimuksen täytäntöönpanoon liittyviä suosituksia.

Ministerineuvosto on myös vahvistanut ilmastotoimien pohjoismaista tasa-arvojohtajuutta *A Green and Gender-Equal Nordic Region* -julistuksella, joka esitellään sekä Pohjoismaissa että kansainvälisillä foorumeilla, kuten YK:n naisten asemaa käsittelevässä toimikunnassa (CSW 66) ja COP 27 -ilmastokokouksessa.

vahvistanut kansalaisyhteiskunnan ääntä kansainvälisessä ympäristössä sekä ympäristö- ja ilmastoneuvotteluissa

YK:n ilmastokokousten pohjoismainen paviljonki on yksi tehokkaimmista kansainvälisistä foorumeista pohjoismaisten näkemysten ja ratkaisujen esittelyyn. Pohjoismaiset tutkijat, poliitikot, elinkeinoelämän edustajat, nuorten edustajat ja kansalaisjärjestöt keskustelevat paviljongissa kansainvälisten päättäjien ja vaikuttajien kanssa.

Ympäristöasioista kiinnostuneet nuoret eri puolelta Pohjoismaita ovat järjestäytyneet pohjoismaisen yhteistyön tuella ja muodostaneet nuorten pohjoismaisen biodiversiteettiverkoston, *Nordic Youth Biodiversity Networkin*. Yli 2 000 nuorta pohjoismaalaista on vaatinut neuvotteluja kansainvälisestä

biodiversiteettisopimuksesta ja esittänyt vaatimuksensa asiakirjassa Nordic Youth Position Paper on Biodiversity. Monet nuorten vaatimuksista näkyvät myös Pohjoismaiden ympäristö- ja ilmastoministerien toukokuussa 2022 antamassa julistuksessa kansainvälisen biodiversiteettisopimuksen viimeistelystä.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on ollut tärkeä kumppani tarjoamalla sekä taloudellista että poliittista tukea Stockholm+50-tapahtuman yhteydessä ja ennen tapahtumaa järjestetylle vahvalle nuorisotapahtumalle. Ministerineuvosto järjesti muun muassa pohjoismaisten nuorisoedustajien ja Pohjoismaiden ympäristö- ja ilmastoministerien tapaamisen, jossa esiteltiin Nordic-Baltic Policy Paper-asiakirjan suositukset ja keskusteltiin niistä.

koordinoinut ja lujittanut EU- ja lähialueyhteistyötä

Pohjoismaat ovat puhuneet vahvalla yhteisellä äänellä ympäristö-, ilmasto- ja energiakysymyksissä EU-/Eta-tasolla. Ne ovat halunneet vaikuttaa komission ekosuunnittelu- ja energiamerkintävaatimuksiin. Kyseiset direktiivit sisältyvät EU:n vihreän kehityksen ohjelmaan (*European Green Deal*) ja 55-valmiuspakettiin (*Fit for 55 package*). Lisäksi on pyritty vaikuttamaan EU:n kemikaalilainsäädäntöön (esim. REACH, CLP, BPR ja PPPR). EU-tason vaikuttaminen on huomattavasti tehokkaampaa kuin tulosten saavuttaminen pelkästään Pohjoismaissa, ja se hyödyttää kuluttajia kaikkialla Euroopassa.

Lokakuussa 2021 ja 2022 järjestettiin *Baltic Carbon Forum*, jonka tarkoituksena on vahvistaa Pohjoismaiden ja Baltian maiden yhteistyötä hiilidioksidin talteenotossa ja varastoinnissa. Foorumi kokoaa yhteen asiantuntijoita ja päättäjiä eri puolelta aluetta.

Opetukset

Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee selkeyttää kansainvälisen työn painopistettä ja suuntaa muuttuvassa toimintaympäristössä. Pohjoismaiden ministerineuvosto muodostaa alustan kansainväliselle ja EU-tason yhteistyölle, jolla pyritään edistämään ympäristö- ja ilmastotyön tavoitetasoa ja globaalia vaikuttavuutta. Työn vahvistaminen edellyttää laaja-alaisempaa strategiaa, joka selkeyttää konkreettisia tapoja pohjoismaisten ratkaisujen edistämiseksi muualla maailmassa.

Kilpailukykyinen Pohjola

6: Tieto ja innovointi

7: Hyvin toimivat työmarkkinat

8: Digitalisaatio ja koulutus

Tavoite 6: Pohjoismaiden ministerineuvosto tukee tietoa ja innovointia ja parantaa kaikkien pohjoismaisten yritysten mahdollisuuksia hyödyntää täysin vihreän talouden sekä teknologisen ja digitaalisen muutoksen ja kasvavan biotalouden tarjoamaa kehityspotentiaalia.

Pohjoismaat ovat osaamisen ja innovoinnin johtava alue, joka investoi merkittävästi tutkimukseen ja kehitykseen ja joka on päässyt pitkälle digitalisaatiossa. Pohjoismainen yhteistyö tukeutuu tähän vahvuuteen edistäessään vihreää siirtymää ja varmistaessaan, että kaikki yhteiskunnan ryhmät pääsevät siitä osallisiksi.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on

tuottanut tietoa siirtymisestä vihreään, kilpailukykyiseen ja sosiaalisesti kestävään Pohjolaan

NordForsk on rahoittanut useiden eri sektorien tutkimusta ja tutkimusinfrastruktuuria. 136 toteutetun hankkeen tuloksena on syntynyt 2 320 julkaisua ja poliittisia vaikutusmahdollisuuksia on ollut 142 kertaa. Kaudella tehdyn työn kokonaisvaikutusta selostetaan raportissa *NordForsk Impact Report 2022*.

Nordic-Baltic 5G Monitoring tool on analysointityökalu, jolla seurataan alueen 5G-verkon etenemistä. Työkalu vastaa yhteisiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin ja vahvistaa alan innovaatioita. 5G-tekniikka on tärkeä osatekijä digitaalisen kehityksen seuraavassa vaiheessa. Se stimuloi sekä uusia tuotteita ja palveluja että uusien ratkaisujen kehittämistä sosiaalisiin ja ilmastohaasteisiin. Tämä on osa seurantaa koskien vuonna 2018 hyväksyttyä pääministerien julkilausumaa 5G-verkon kehittämisestä alueella.

vahvistanut yritysten mahdollisuuksia kehittää uusia ja levittää nykyisiä innovaatioita

Nordic Innovation pyrkii vahvistamaan yritysten mahdollisuuksia kehittää uusia ja levittää nykyisiä innovaatioita. Digitaalisia palveluja tekoälyllä kehittävät pohjoismaiset yritykset saavat *AI & data* -ohjelman avulla helpommin käyttöönsä valtion dataa. *Nordic Smart Connectivity* -ohjelma helpottaa datan jakamista liikkuvuusalan pohjoismaisten yritysten kesken, mikä edistää toiminnan optimointia, parantaa kannattavuutta ja tekee liikkuvuussektorista samalla aiempaa ilmastoystävällisemmän.

Nordic Smart Government and Business -hanke lisää alueen digitaalista integraatiota. Tavoitteena on tarjota pk-yrityksille pääsy kaikkien Pohjoismaiden

finanssialan dataan. Pk-yritykset voisivat sen ansiosta käyttää esimerkiksi sähköistä laskutusta ja sähköisiä tilauksia yli Pohjoismaiden rajojen.

profiloinut Pohjoismaita osaavana ja innovatiivisena alueena kansainvälisesti

Nordic Bridges -kulttuuripanostus esittelee vuoden ajan pohjoismaisten taiteilijoiden ja kulttuuritoimijoiden teoksia 22 festivaalilla, teattereissa, museoissa ja muissa kulttuurilaitoksissa eri puolilla Kanadaa. Tapahtumia on kaikkiaan 675. Panostus edistää sekä pohjoismaisen kulttuurin tunnettuutta että Pohjoismaiden tunnettuutta innovatiivisena ja luovana alueena, minkä voi odottaa lisäävän kiinnostusta Pohjoismaihin muillakin yhteiskunnan alueilla ja vahvistavan siten pohjoismaista kilpailukykyä. Panostuksesta on Pohjoismaille ja Kanadalle myös poliittista hyötyä muun muassa luovien alojen vihreiden ratkaisujen alalla ja verkossa leviävän disinformaation torjunnassa.

Pohjoismaisten suurlähetystöjen tukiohjelma myöntää tukea edistääkseen kestävään kehitykseen liittyvien pohjoismaisten ratkaisujen, arvojen ja osaamisen esittelyä eri puolilla maailmaa. Ohjelma profiloi Pohjoismaita osaavana ja innovatiivisena alueena, tarjoaa muille maille inspiraatiota pohjoismaisen esimerkin pohjalta ja vahvistaa pohjoismaisten edustustojen yhteistyötä Pohjoismaiden ulkopuolella.

Opetukset

Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee keskittyä aiempaa selkeämmin vihreiden ratkaisujen stimulointiin, esimerkiksi osallistamalla elinkeinoelämä vihreään siirtymään liittyvään työhön ja tiivistämällä elinkeinoelämän kanssa tekemäänsä yhteistyötä. Pohjoismaiden ministerineuvosto on jo panostanut merkittävästi tähän alueeseen, mutta sillä on myös potentiaalia laajentaa työtä ja tehostaa sen vaikutusta Pohjoismaissa.

Tavoite 7: Pohjoismaiden ministerineuvosto kehittää osaamista ja hyvin toimivia työmarkkinoita, jotka vastaavat vihreän talouden ja digitaalisen kehityksen asettamiin vaatimuksiin sekä tukevat vapaata liikkuvuutta Pohjoismaiden välillä.

Vihreä siirtymä ja digitaalinen kehitys muuttavat työmarkkinoita ja synnyttävät uusia vaatimuksia. Jotkut työmarkkinoiden ryhmät joutuivat kärsimään pandemiasta aivan erityisesti, kun yritysten oli vähennettävä työntekijöitä ja Pohjoismaiden välinen työpendelöinti vaikeutui. Pohjoismainen yhteistyö tulee keskittymään työmarkkinoiden haasteisiin sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä, samoin ihmisten ja yritysten vapaaseen liikkuvuuteen kaikkialla Pohjoismaissa.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on

edistänyt opiskelijoiden, työntekijöiden ja yritysten välistä liikkuvuutta ja vaihtoa Pohjoismaiden kesken

Info Pohjola on vastannut 5 000 pohjoismaalaisen kysymyksiin, jotka koskevat työskentelyä, opiskelua tai liiketoiminnan harjoittamista toisessa Pohjoismaassa. Kolme raja-alueiden tiedotuspalvelua, *Ruotsin ja Norjan välinen Grensetjänsten, Suomen, Ruotsin ja Norjan rajaneuvonta* ja *Øresunddirekt*, jotka saavat osittain rahoitusta Pohjoismaiden ministerineuvostolta, ovat vastanneet yli 46 770 henkilölle kysymyksiin työnteosta, opiskeluista ja yritystoiminnan harjoittamisesta maiden rajojen yli.

Nordjobb-liikkuvuusohjelma tarjoaa nuorille pohjoismaalaisille mahdollisuuden työskennellä toisessa Pohjoismaassa. Vuonna 2021 se välitti 434 nuorelle kausiluonteisen työpaikan toisessa Pohjoismaassa, mutta vuoden 2022 tavoitteena on 760 nuorta. *Pohjoismaiden ja Baltian maiden kulttuurialan liikkuvuusohjelma* on edistänyt alueen taiteilijoiden ja kulttuuritoimijoiden liikkuvuutta. Ohjelma lisää tiedonvaihtoa, yhteyksiä ja läsnäoloa sekä kiinnostusta pohjoismaista ja balttilaista taidetta ja kulttuuria sekä maiden kieliä kohtaan. Saamelaisneuvoston kulttuurituki lisää vastaavalla tavalla maiden rajat ylittävää liikkuvuutta ja yhteistyötä saamelaisalueella.

Pohjoismaiden tulee hyväksyä automaattisesti ja viivyttelemättä toistensa koulutukset, niin että pohjoismaalaiset voivat helposti hakeutua korkea-asteen koulutukseen haluamassaan Pohjoismaassa. Kyseinen tarkennus tehtiin *Reykjavikin julistukseen*, joka tuli voimaan toukokuussa 2022. Vuosina 2021–2022 on toteutettu yhteinen koulutus- ja työelämäpanostus, jolla on tarkoitus poistaa joitain toimialojen omista säännöistä johtuvia liikkuvuuden esteitä.

Rajaesteneuvosto, joka toimii ratkaistakseen rajaesteitä, jotka haittaavat henkilöiden liikkuvuutta ja yritysten mahdollisuuksia toimia rajojen yli ja Pohjoismaiden välillä, on edistänyt kahdeksan pohjoismaisen rajaesteen ratkaisua ja poistanut neljä rajaestettä ratkaisemattomina. Pohjoismaiden rajaestetietokannassa on yli 100 rajaestettä, joista rajaesteneuvosto priorisoi 38:aa.

ollut tärkeässä roolissa nostamassa esiin koronapandemian aikaisten rajoitusten aiheuttamia kansallisia rajaesteitä

Rajaesteneuvosto on tiiviissä yhteistyössä Info Pohjolan ja raja-alueiden kolmen tiedotuspalvelun kanssa keskittynyt kansallisten matkustusrajoitusten aiheuttamiin häiriöihin, joita muodostui koronan leviämisen vähentämiseksi tehtyjen päätösten seurauksena. Työ on tuottanut 22 yhteenvetoa, joissa on mainittu yli 121 häiriötä. Yhteenvedoilla on informoitu päättäjiä ja viranomaisia ja tuotu heidän tietoonsa koronapandemian aiheuttamia erityisongelmia Pohjoismaiden väliselle vapaalle liikkuvuudelle. Esimerkkinä voidaan mainita hanke *Nya arbetsmarknaden post-corona i relation till nordiska avtal på skatteområdet*, jonka lähtökohtana on kotona tehdyn työn lisääntyminen suhteessa pohjoismaiseen verosopimukseen.

kehittänyt osaamista ja linjaustyökaluja Pohjoismaiden nykyistä ja tulevaa työelämää varten

Tietoa on hankittu ja tuotettu tulevaisuuden työelämän turvaamisesta Pohjoismaissa. *Tulevaisuuden työelämä* -hankkeen tulokset ovat olleet tärkeitä Pohjoismaiden kansallisen politiikan kehittämisessä ja kansainvälisessä työssä, muun muassa Kansainvälisen työjärjestön (ILO) kanssa tehtävässä yhteistyössä.

OECD:n kanssa käynnistetty *Nordic Resilience* -hanke tuottaa tietoa koronapandemian vaikutuksista Pohjoismaiden työelämään ja ehdotuksia pohjoismaisten työmarkkinoiden kriisivalmiuden vahvistamiseksi. Selvitystä ja ehdotuksia käytetään keskustelupohjana ministerien kanssa marraskuussa 2022 järjestettävässä dialogissa.

Pohjoismaiden alueministerit ovat vahvistaneet etätyöhön ja monipaikkaisuuteen liittyvää yhteistyötä tarkastellakseen lähemmin, miten kaupunkien, maaseudun ja alueiden vetovoimaa voidaan lisätä Pohjoismaissa. Raportti *Local and regional experiences of remote work and multilocality* auttaa ymmärtämään, miten etätyön yleistymiseen liittyvä muutto- ja pendelöintitapojen muutos vaikuttaa Pohjoismaiden kuntiin ja alueisiin.

Pohjoismainen työsuojelukoulutusinstituutti (NIVA) on kehittänyt ja järjestänyt digitaalisia kursseja, konferensseja ja verkkoseminaareja yhteispohjoismaisesta työsuojelualan täydennyskoulutuksesta. Koronapandemian aikana kehitetyn digitaalisen formaatin avulla pystyttiin tavoittamaan useita osallistujia ja joidenkin tilaisuuksien osallistujamäärät onnistuttiin kolminkertaistamaan. *Aikuisten oppimisen pohjoismainen verkosto (NVL)* on mahdollistanut kokemustenvaihdon, joka koskee koronapandemian aikaista osaamisen kehittämistä työelämässä ja työelämää varten sekä työmarkkinoiden vihreää siirtymää.

Opetukset

Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee lisätä Pohjoismaiden kansalaisten liikkuvuutta, esimerkiksi laajentamalla koulutus-, kulttuuri- ja työmarkkina-alojen vaihto-ohjelmia. Pohjoismaiden ministerineuvosto on tässä vahvoilla jo nyt, olkoonkin että työssä on tapahtunut notkahdus koronapandemian aikana. Vaihtotoimintaa on tarkoitus lisätä tulevaisuudessa.

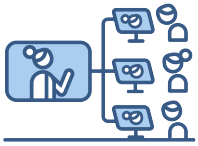

Tavoite 8: Pohjoismaiden ministerineuvosto lähentää Pohjoismaita entisestään hyödyntämällä *digitalisaatiota* ja *koulutusta.*

Pohjoismaiden integraatio voidaan toteuttaa monella eri tavalla – tärkeitä työkaluja ovat kuitenkin koulutus ja digitalisaatio. Koulutus on pitkään edistänyt pohjoismaista liikkuvuutta, ja se auttaa pohjoismaalaisia tutustumaan toisiinsa ja ymmärtämään toisiaan. Digitalisaatio tarjoaa uusia mahdollisuuksia maiden välisten siteiden vahvistamiseen ja liikkuvuuden lisäämiseen. Pohjoismaiden ministerineuvosto aikoo tunnistaa ja ratkaista kansalaisten ja yritysten kohtaamia vapaan liikkuvuuden esteitä Pohjoismaissa.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on

panostanut yhä enemmän siihen, että digitaalisia palveluja voidaan käyttää kaikkialla Pohjoismaissa

Pohjoismaiden ministerineuvosto toimii pitkäjänteisesti sen puolesta, että kaikkia kansallisesti kehitettäviä digitaalisia palveluja voitaisiin käyttää myös muissa Pohjoismaissa. *Cross Border Digital Services* -ohjelman puitteissa toteutetaan hankkeita, joiden tavoitteena on yksinkertaistaa rajat ylittävää, julkisen sektorin kanssa käytävää kommunikaatiota niille, jotka asuvat ja joilla on toimintaa Pohjoismaissa ja Baltian maissa. Pohjoismaiden ja Baltian maiden digitalisaatioviranomaiset tekevät yhteistyötä *The Nordic-Baltic eID Project (NOBID)* -hankkeen puitteissa muun muassa sen puolesta, että kansalliset sähköiset tunnistautumisvälineet hyväksyttäisiin EU-tasolla, mikä helpottaisi niiden käyttöä yli maanrajojen.

edistänyt koulutusalan vaihtoa Pohjoismaiden kesken

Nordplus-ohjelma edistää koulutusalan pohjoismaista yhteistyötä ja vaihtoa. Ohjelmaan osallistuu vuosittain noin 2 000 koulutusorganisaatiota, ja rahoitusta myönnetään noin 9 000 liikkuvuustapahtumalle (ennen koronapandemiaa). Siihen sisältyy päiväkotien, peruskoulujen ja toisen asteen luokka- ja opettajavaihto sekä ammattikoulujen, korkeakoulujen ja aikuiskoulutuksen ja vapaan sivistystyön laitosten välinen opiskelija- ja opettajavaihto. Arviointi osoittaa yhteistyön parantaneen osallistujien osaamista ja kehittäneen mukana olleiden oppilaitosten innovointia ja laatua. Kaikkiaan 196 vihreään siirtymään liittyvää hanketta on saanut rahoitusta Nordplusilta, ja edustettuina ovat olleet kaikki koulutustasot. Esimerkkinä mainittakoon *Global Teaching for Sustainable Society (GLOSS)*, joka on 13 pohjoismaisen korkeakoulun ja yliopiston välinen yhteistyöhanke. Nordplus Juniorissa

myönnettiin pelkästään vuonna 2022 rahoitusta 47 hankkeelle, joiden erityisteemana on ekologisesti kestävä tulevaisuus.

Aikuisten oppimisen pohjoismainen verkosto (NVL) tekee kestävän kehityksen alaverkostonsa kautta innovatiivista työtä edistääkseen motivaatiota, pedagogiikkaa ja menetelmien kehittämistä kestävän tulevaisuuden hyväksi. Verkosto kehittää, välittää ja panee täytäntöön tietoa, joka tukee paikallisyhteisöjä ja kansalaisia niiden kestävyystyössä. Verkosto julkaisi vuoden 2021 lopussa inspiraatiokirjan, joka käsittelee aikuiskoulutuksen eri alueilla tehtävää työtä kestävän kehityksen globaalien tavoitteiden hyväksi. Se jatkaa inspiraatioesimerkkien keräämistä ja jakamista vuonna 2022.

Opetukset

Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee vahvistaa integraatiotyötään eli sitoa Pohjoismaat tiiviimmin yhteen, esimerkiksi luomalla edellytykset Pohjoismaiden integraatiota edistäviin rajat ylittäviin digitaalisiin ratkaisuihin ja vaihtoon. Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee tarkistaa tämän tavoitteen sanamuoto, koska se on epäselvä ja liian päällekkäinen muiden kilpailukykyisen Pohjolan tavoitteiden kanssa.

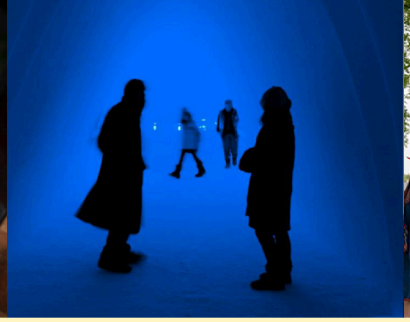

Sosiaalisesti kestävä Pohjola

- 9: Terveys ja hyvinvointi
- 10: Osallistava siirtymä
- 11: Kansalaisyhteiskunta, erityisesti lapset ja nuoret
- 12: Yhteenkuuluvuus

Tavoite 9: Pohjoismaiden ministerineuvosto edistää hyvää, tasa-arvoista ja turvallista terveyttä ja hyvinvointia Pohjolassa.

Terveyden ja hyvinvoinnin taso ovat edelleen korkeita Pohjoismaissa, mikä on perusedellytys ihmisten mahdollisuudelle hyödyntää täyttä potentiaaliaan ja osallistua yhteiskunnan kehitykseen. Pohjoismainen hyvinvointimalli ja kaikkien yhtäläinen mahdollisuus saada terveys- ja hyvinvointipalveluja ovat kohdanneet monia haasteita. Itse arvioitua terveydentilaa ei koeta aiempaa paremmaksi korkeasta eliniän odotteesta huolimatta, mielenterveys on heikentynyt ja sukupuolten ja sosioekonomisten ryhmien välinen eriarvoisuus kasvanut. Pohjoismainen yhteistyö edistää uusilla aloitteilla kriisivalmiutta ja sateenkaari-ihmisten oikeutta yhdenvertaiseen hoitoon.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on

lisännyt toimia mielenterveyden edistämiseksi

Yhtenä painopistealueena on ollut tiedon lisääminen koronapandemian aiheuttamasta sosiaalisesta eristyneisyydestä ja yksinäisyydestä. On järjestetty useita tilaisuuksia, joissa on keskusteltu mielenterveydestä ja jaettu sitä koskevaa tietoa. Marraskuussa 2021 järjestettiin muun muassa mielenterveysaiheinen huippukokous, joka kokosi yhteen poliitikkoja, viranomaisia, tutkijoita ja kansalaisjärjestöjä.

Tietopohjaa hyvien ratkaisujen löytämiseksi covid-19-taudin seurauksiin on rakennettu esimerkiksi hankkeessa lasten ja nuorten osallistumis- ja kehitysmahdollisuudet koronakriisin vanavedessä. NordForsk on julistanut haettavaksi noin 80 miljoonaa Norjan kruunua tutkimushankkeisiin, jotka käsittelevät covid-19-pandemian pitkäaikaisvaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin. Varoilla rahoitetaan hankkeita, joissa on mukana vähintään kolme Pohjoismaata.

osallistunut terveyden tasa-arvoa edistävän tiedon kehittämiseen

Keväällä 2022 julkaistiin raportti terveysosaamisen käsitteestä ja puutteellisen terveysosaamisen seurauksista yksilölle ja yhteiskunnalle, erityisesti maahan-muuttajille ja riskiryhmässä oleville maahanmuuttajanaisille. Hankkeen yhteydessä perustettiin terveysosaamisen pohjoismainen verkosto. Osaamisen jakamista tuetaan myös ministeriötasolla muun muassa pohjoismaisen kansanterveysfoorumin kautta. Lisäksi on kartoitettu, minkä tyyppisiä indikaattoreita on aktiiviselle ja terveelliselle vanhuudelle ja analysoitu vanhenevan väestön heterogeenisyyttä.

LGBTI-alaa varten on laadittu ohjausasiakirja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa käydyn dialogin pohjalta. Pohjoismaisen LGBTI-yhteistyön edistämiseksi perustettiin vuonna 2021 Pohjoismaiden LGBTI-rahasto, joka on ensimmäisen vuoden aikana tukenut sateenkaari-ihmisten oikeuksia ja elinoloja koskevia hankkeita ja vahvistanut saamelaisalueen sateenkaari-ihmisten järjestäytymistä.

vahvistanut terveyskriisivalmiustyötä tulevien kriisien varalta

Pohjoismaat ovat sopineet vahvistavansa pohjoismaista terveyskriisivalmiutta voidakseen kohdata tulevat kriisit vahvempina yhdessä. Kyse on muun muassa kriisinhallinnan yhteistyöstä sekä lääkkeiden tuotantovalmiudesta ja huoltovarmuudesta. Terveydenhuollon pohjoismainen valmiusryhmä, *Svalbard-ryhmä*, on perustanut palovammamekanismin ja käynnistänyt mekanismin tilanteiden ymmärtämiseksi, jonka tarkoituksena on varmistaa parempi tiedon- ja kokemustenvaihto pandemioiden yhteydessä. Lisäksi on käynnistetty pohjoismainen tartuntasuoja- ja sairaalahygieniaverkosto ja aloitettu lasten lääkehuollon yhteistyö, jonka tuloksena laaditaan raportti yhteisistä suosituksista. Tämä noudattaa Pohjoismaiden pääministerien vuonna 2021 antamaa julkilausumaa huoltovarmuusyhteistyön vahvistamisesta.

tietoa ja dataa sosiaali- ja terveyspalvelujen parantamiseksi kaikkialla Pohjoismaissa

Raportissa Essential rural services in the Nordic Region tarkastellaan lähemmin julkisten ja yksityisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuutta Pohjoismaiden maaseutualueilla. Selvityksessä tutkittiin palvelujen merkitystä maaseutualueiden vetovoimalle sekä näillä alueilla asuvien ihmisten turvallisuudentunteelle ja luottamukselle. Alueministerit päättivät ottaa nuoret mukaan keskusteluihin, joita tullaan käymään Pohjoismaiden maaseutualueiden julkisista ja yksityisistä sosiaali- ja terveyspalveluista. Tarkoituksena on hankkia tietoa siitä, mitä tarvitaan, jotta nuoret haluaisivat asua, elää ja työskennellä näillä alueilla.

Terveydenhuollon viranomaiset tekevät pohjoismaista yhteistyötä varmistaakseen maiden viranomaisten, tutkijoiden ja elinkeinoelämän turvallisen pääsyn pohjoismaiseen terveysdataan. *Nordic Commons* -hankkeessa testataan ja kehitetään ratkaisuja, jotka mahdollistavat terveysdatan jakamisen maiden kesken. Tämä tarjoaa tutkijoille, elinkeinoelämälle ja viranomaisille ainutlaatuisen mahdollisuuden kehittää Pohjoismaiden terveydenhuoltojärjestelmiä ja luoda väestölle hyviä terveyspalveluja.

Opetukset

Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee selkeyttää kriisivalmiusrooliaan ja jatkaa jo aloittamaansa työtä, esimerkiksi selvityksiä pandemian vaikutuksista lasten ja nuorten mielenterveyteen. Tämä on uusi alue, jolla Pohjoismaiden ministerineuvosto tarvitsee aikaa oppiakseen pandemiavuosien kokemuksista ja suunnatakseen katseensa tulevaisuuteen.

Tavoite 10: Pohjoismaiden ministerineuvosto pyrkii osallistamaan kaikki Pohjoismaiden asukkaat vihreään talouteen ja digitaaliseen kehitykseen, hyödyntämään niiden sisältämän potentiaalin ja ehkäisemään yhteiskunnan eriarvoisuuden lisääntymistä muutoksen seurauksena.

Pohjoismaat ovat vihreään siirtymään ja digitalisaatioon liittyvien nopeiden muutosten edessä. Siirtymän onnistuminen edellyttää koko väestön osallisuutta. Tällä hetkellä puuttuu riittävästi tietoa ja ratkaisuja. Koska kaikilla Pohjoismailla on samat haasteet ja samankaltainen yhteiskuntamalli, meidän kannattaa tuottaa yhdessä uutta tietoa ja ratkaisuehdotuksia, jotka voivat tukea politiikan kehittämistä kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on

kehittänyt oikeudenmukaisessa vihreässä siirtymässä tarvittavaa tietoa

Not "Just" a Green Transition -hanke on julkaissut kaksi tutkimusraporttia. Toisessa tarkastellaan oikeudenmukaisen vihreän siirtymän konseptia ja toisessa sitä, miten vihreän siirtymän politiikka vaikuttaa haavoittuviin ryhmiin, kuten lapsiin ja nuoriin, vammaisiin, vanhuksiin ja niihin, jotka ovat vaarassa menettää työpaikkansa vihreän siirtymän seurauksena. Mainittujen raporttien ja muun tietopohjan sekä suuren pohjoismaisen kyselytutkimuksen pohjalta on tarkoitus ehdottaa linjausratkaisuja vihreän siirtymän mahdollisten kielteisten seurausten lieventämiseksi.

tehnyt digiosallisuusyhteistyötä Baltian maiden kanssa

Tammikuussa 2022 julkaistussa raportissa *Monitoring Digital Inclusion in the Nordic-Baltic region* todetaan, että vaikka Pohjoismaat ja Baltian maat ovat maailman digitalisoituneimpia maita, kaikissa maissa on ryhmiä, jotka ovat vaarassa jäädä digitaalisen siirtymän ulkopuolelle. Mailla ei raportin mukaan ole digitaalisesta inkluusiosta niin kattavaa kokonaiskuvaa, että se riittäisi päätöksenteon pohjaksi. Pohjoismaiden ja Baltian maiden ministerit priorisoivat digitaalisen inkluusion parissa tehtävää työtä. Tarkoituksena on tuottaa tietoa digitaalisessa syrjäytymisvaarassa oleviin ryhmiin liittyvistä ongelmista ja toimenpiteistä.

panostanut etähoidon ja -hoivan kehittämiseen

Etähoitoon ja -hoivaan keskittyvässä hankkeessa *Integrerad vård och omsorg på distans (iVOPD)* selvitetään, miten terveydenhuollon etäratkaisut voivat hyödyttää etenkin haja-asutusalueiden asukkaita sekä alueellisia ja paikallisia terveydenhuolto-organisaatioita. Hankkeen tavoitteena on konkreettisesti osoittaa, miten etähoito- ja -hoivaratkaisuja voidaan keksiä, ottaa käyttöön ja kehittää ja miten terveydenhuollon asennetta niitä kohtaan voidaan muuttaa hyväksyvämmäksi ja siten tukea yhteiskunnan kestävyyttä.

Opetukset

Pohjoismaiden pääministerit ovat useaan otteeseen korostaneet sosiaalisesti kestävän vihreän siirtymän tärkeyttä, ja alalla on lähivuosina odotettavissa useita kansallisia toimenpiteitä. Kyseessä on uusi pohjoismainen yhteistyöalue, josta voidaan saada paljon pohjoismaista hyötyä. Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee entistä määrätietoisemmin pyrkiä osallistamaan kaikki pohjoismaalaiset vihreään siirtymään esimerkiksi vahvistamalla vireillä olevia toimia.

Tavoite 11: Pohjoismaiden ministerineuvosto antaa Pohjoismaiden kansalaisyhteiskunnalle, erityisesti lapsille ja nuorille, vahvemman äänen ja osallisuuden pohjoismaisessa yhteistyössä ja lisää heidän tietojaan naapurimaiden kielistä ja kulttuureista.

Kansalaisyhteiskunnalla on perinteisesti ollut tärkeä rooli demokratian kehittämisessä, vapaassa sivistystyössä ja Pohjoismaiden alueellisessa yhteistyössä. Pohjoismaisessa yhteistyössä painotetaan kestävyysnäkökulmaa, ja siksi on päivänselvää, että kansalaisyhteiskunnan tulee olla siinä mukana. Lisäksi pohjoismaisen yhteistyön tulee varmistaa, että kansalaisyhteiskuntaa vahvistetaan ja maiden välistä vuorovaikutusta lisätään. Naapurimaiden kielten ja kulttuurin tuntemusta tulee vahvistaa rajat ylittävän vuorovaikutuksen helpottamiseksi. Kieli ja kulttuuri edistävät maiden välistä ymmärrystä, luottamusta ja yhteenkuuluvuutta, ja pohjoismaalaiset saavat usein ensikosketuksensa naapurimaihin kirjojen, tv-sarjojen, elokuvien ja musiikin välityksellä.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on

vahvistanut tukeaan kansalaisyhteiskunnalle ja sen osallistamiselle pohjoismaiseen yhteistyöhön

Nordic Civ on Visio 2030:n pohjoismainen kansalaisyhteiskuntaverkosto, jonka tavoitteena on tuoda kansalaisyhteiskunnan ääni entistä paremmin kuuluville pohjoismaisessa yhteistyössä. Pohjoismaisten yhteistyöministerien kesäkuussa 2021 perustamaan verkostoon kuuluu 40 kansallista ja pohjoismaista kansalaisjärjestöä. Verkostolla on ollut mahdollisuus kommentoida erityyppisiä ohjausasiakirjoja julkisissa kuulemisissa ja keskustelukokouksissa. Kansalaisyhteiskuntaverkostoa on kuultu myös tätä väliarviointia laadittaessa.

Marraskuussa 2021 järjestettiin *sosiaaliseen kestävyyteen keskittynyt pohjoismainen kansalaisyhteiskuntahuippukokous*. Tarkoituksena oli vaihtaa tietoa ja keskustella siitä, miten kansalaisjärjestöt voivat osallistua sosiaalisesti kestävän Pohjolan rakentamiseen. Huippukokoukseen osallistui 150 kansalaisjärjestöjen edustajaa ja useita päättäjiä, poliitikkoja ja ministereitä. Huippukokouksen lähtökohtana oli alan pohjoismainen kartoitus, ja kokouksen jälkeen verkosto antoi jatkotyötä koskevia suosituksia.

Kansalaisyhteiskunnalle suunnatut pohjoismaiset tukiohjelmat lujittavat kansalaisjärjestöjen pohjoismaista yhteistyötä. Erityyppiset kansalaisjärjestöt voivat saada tukea *Demos*-tukiohjelmasta, lasten ja alle 30-vuotiaiden nuorten järjestöt

voivat saada tukea *Norden 0–30* -tukiohjelmasta ja vammaisjärjestöt puolestaan vammaisalan pohjoismaisesta tukirahastosta.

edistänyt pohjoismaisten naapurikielten ja -kulttuurien tuntemusta ja osaamista

Saamelaiskulttuurin ja rajat ylittävän yhteenkuuluvuuden vahvistamiseksi Pohjoismaissa kulttuurisektori tukee kansalaisjärjestöjä, *saamelaisten taiteilijaneuvostoa* ja *Saamelaisneuvostoa*. Taide- ja kulttuurihankkeita toteutetaan muun muassa kulttuuritukiohjelmien avulla. Hankkeiden tarkoituksena on elvyttää ja säilyttää saamelaiskieliä, saamelaista kulttuuriperintöä ja saamelaisyhteisön erityistä tietoa yhdistettynä luonnonvarojen kestävään käyttöön. Perinteisen saamelaisen aineettoman kulttuuriperinnön osaamisen suojelemisesta on järjestetty kaksi konferenssia, joiden tarkoituksena on edistää pohjoismaisten verkostojen vahvistamista saamelaisten kulttuuritoimijoiden, asiantuntijoiden ja poliittisen tason toimijoiden kesken.

Yliopisto-opiskelijoille, opettajaopiskelijoille ja opettajille on järjestetty 24 kurssia pohjoismaisissa kielissä vuonna 2021, vuodeksi 2022 suunnitellaan järjestettäväksi 32 kurssia, kursseille osallistuu näiden kahden vuoden aikana yhteensä noin 1 100–1 400 osallistujaa. Osallistujat ovat parantaneet pohjoismaisten kielten taitojaan ja tuntemustaan ja saaneet välineitä ja inspiraatiota osaamisen välittämiseen omille oppilaille ja muille kontakteille.

Lasten ja nuorten pohjoismaisten kielten ja kulttuurien tuntemusta vahvistetaan useiden pohjoismaisten hankkeiden avulla. *Pohjoismainen kirja-ahmatti* on lukemista edistävä hanke, jonka tavoitteena on tehdä aikuisille helpommaksi lukea kuvakirjoja muista Pohjoismaista pedagogisen tukimateriaalin avulla. *Volt* on lapsille ja alle 26-vuotiaille nuorille suunnattu kulttuuri- ja kieliohjelma. Ohjelma tukee hankkeita, jotka lisäävät kiinnostusta muiden Pohjoismaiden taiteeseen, kieliin ja kulttuuriin. Norden-yhdistysten liitto saa määrärahoja Pohjoismaiden opettajille ja koululaisille suunnatun *Norden i Skolan* -sivuston ylläpitämiseen. Norden i Skolan on vuonna 2021 julkaissut kaksi uutta lukioille suunnattua neliteemaista oppimateriaalikokonaisuutta sekä neljä lyhytelokuvaa.

Opetukset

Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee kehittää työtä kansalaisyhteiskunnan äänen ja osallistamisen vahvistamiseksi sekä naapurimaiden kielten ja kulttuurin tuntemuksen parantamiseksi. Kansalaisyhteiskunnan osallistaminen on välttämätöntä avoimuuden ja relevanssin varmistamiseksi, ja kielitaidon parantaminen on tärkeää, koska tutkimukset osoittavat naapurikielten taitojen heikentyvän heikentymistään.

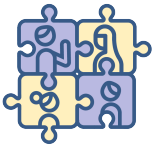

Tavoite 12: Pohjoismaiden ministerineuvosto säilyttää Pohjolassa vallitsevaa luottamusta ja yhteenkuuluvuutta, yhteisiä arvoja ja pohjoismaista yhtenäisyyttä ja pitää sen keskiössä kulttuuria, demokratiaa, tasa-arvoa, osallistamista, syrjimättömyyttä ja sananvapautta.

Pohjoismailla on pitkä yhteinen historia. Yhteiskunnissamme ja kulttuureissamme vallitsevat samanlaiset arvot, ja skandinaavisten kielten puhujien välillä on vahva kielellinen yhteys. Meitä yhdistää myös korkea sosiaalinen luottamus ja aktiivinen osallistuminen demokratiaan, mutta ne eivät pysy yllä itsestään – etenkään nyt, kun Euroopassa käydään sotaa. Meidän on pyrittävä jatkossakin lujittamaan Pohjoismaiden yhteenkuuluvuutta, joka koki kolauksen koronapandemian aikana. Pohjoismaiden ministerineuvosto pyrkii ylläpitämään ja vahvistamaan pohjoismaista identiteettiä, kulttuuria ja yhteenkuuluvuutta.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on

tukenut pohjoismaisen taiteen ja kulttuurin luomista ja välittämistä

Taide- ja kulttuurialan pohjoismaiset tukiohjelmat auttavat kehittämään, tuottamaan ja välittämään korkealaatuisia ja relevantteja pohjoismaisia, balttilaisia ja kansainvälisiä kulttuuri- ja taidehankkeita ja tuomaan ne yleisön ulottuville. *Kulttuuri- ja taideohjelmasta* on myönnetty tukea sadalle hankkeelle, joilla on taiteellista tai kulttuurista arvoa ja jotka edistävät Pohjoismaiden monipuolisuutta ja kestävyyttä. *Pohjoismainen elokuva- ja televisiorahasto* on tukenut 154 pohjoismaista audiovisuaalisen alan hanketta. Pohjoismaisella käännöstuella on tuettu laatukirjallisuuden käännättämistä muiden Pohjoismaiden kielille. *Pohjoismaiden neuvoston kulttuuripalkinnot* (kirjallisuuspalkinto, lasten- ja nuortenkirjallisuuspalkinto, musiikkipalkinto ja elokuvapalkinto) ovat edistäneet ja näkyvöittäneet korkealaatuista pohjoismaista taidetta ja kulttuuria.

tuottanut tietoa kulttuuri- ja media-alan vahvistamismahdollisuuksista Pohjoismaissa

Nordicom ja *Kulturanalys Norden* ovat osaamiskeskuksia, jotka tuottavat tutkimusta, analyyseja ja vertailukelpoista tilastotietoa kulttuurin ja median alalta. Huhtikuussa 2021 julkaistiin koronapandemian vaikutuksia kulttuurialalla kartoittava raportti *Covid-19-pandemins effekter på kultursektorn i de nordiska länderna* ja maaliskuussa 2022 puolestaan taiteen ja kulttuurin vapautta Pohjoismaissa

tarkasteleva raportti *Konstens och kulturens frihet i Norden*. Raportteja on käytetty kansallisten ja pohjoismaisten linjausten pohjana. Syksyllä 2022 ilmestyy raportti, jossa selvitetään, miten teknologiajätit vaikuttavat Pohjoismaiden mahdollisuuksiin tehdä uutisjournalismia. Tätä työtä täydentämään Pohjoismaiden ministerineuvosto perusti kesällä 2022 pohjoismaisen ajatushautomon, joka tarkastelee teknologiajättien vaikutusta demokraattiseen keskusteluun.

tuottanut uutta tietoa siitä, miten pakolaisten ja maahanmuuttajien kotoutumista voidaan tehostaa Pohjoismaissa

Pohjoismainen osaamiskeskus on sivusto, jolla Pohjoismaat voivat vaihtaa kokemuksia ja tietoa kotouttamisesta ja osallistamisesta. Viranomaisille ja kansalaisyhteiskunnan toimijoille suunnatulla sivustolla vieraili vuonna 2021 kaikkiaan 19 806 yksittäistä kävijää. Sivustolle on muun muassa kerätty uutisia ja tilastotietoa ukrainalaisten pakolaisten vastaanotosta eri Pohjoismaissa.

Maahanmuuton pohjoismainen asiantuntijafoorumi *Nordic Migrant Expert Forum* on perustettu vahvistamaan maahanmuuttajien osallisuutta pohjoismaisen kotouttamisohjelman kehittämisessä. Foorumiin kuuluu 16 tasa-arvo-, demokratia- ja osallistamisalan asiantuntijaa, jotka ovat itsekin tulleet Pohjoismaihin muualta.

Koulutussektorilla on toteutettu panostuksia demokratian, inkluusion ja yhteenkuuluvuuden vahvistamiseksi. On toteutettu pohjoismaisia koulupilotteja, joiden tavoitteena on kehittää demokraattista toimintakulttuuria kouluissa tekemällä yhteistyötä opettajankoulutuslaitosten kanssa, lisäksi on järjestetty konferenssi koulutussektorin sananvapaudesta ja demokratian ymmärtämisestä. Työn tavoitteena on edistää pohjoismaista koulutussektoria, niin että sen kyky kohdata yhteiskunnallisia haasteita demokraattisin välinein vahvistuu.

Opetukset

Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee jatkaa Pohjoismaiden yhteenkuuluvuuden lujittamista esimerkiksi kiinnittämällä lisähuomiota demokraattisiin mahdollisuuksiin ja oikeuksiin. Aihe on vallitsevan geopoliittisen tilanteen valossa erittäin ajankohtainen, ja Pohjoismailla on tärkeä rooli demokraattisen kehityksen vahvistajana.

Ohjausmenetelmät ja -välineet

Tässä luvussa esitellään ja arvioidaan Pohjoismaiden ministerineuvoston visiotyössään käyttämiä ohjausmenetelmiä ja -välineitä. Lisäksi siinä tehdään selkoa muutoksista, joita ministerineuvoston on tehtävä päästäkseen vision tavoitteisiin.

Luku on jaettu kolmeen asiakokonaisuuteen, joiden yhteydessä käsitellään seuraavia aiheita:

1. **Tavoite- ja tulosohjaus**: Visiotavoitteiden toteuttaminen Pohjoismaiden ministerineuvoston kaikessa toiminnassa sekä tulos- ja vaikutusohjauksen vahvistaminen
2. **Budjettiohjaus**: Budjetti Visio 2030:n toteuttamisvälineenä
3. **Organisaation ohjaus**: Vision täytäntöönpanoa tukevat organisaatiomuutokset

Tiivistäen voidaan todeta, että sihteeristön käyttämät ohjausmenetelmät ja -välineet ohjaavat organisaation toimintaa suuntaan, joka tukee vision ja siihen liittyvän toimintasuunnitelman kahdentoista tavoitteen toteutumista. Menetelmiä ja välineitä on kuitenkin tarpeen terästää tulosten parantamiseksi.

Toimintasuunnitelma on yleinen ohjausasiakirja, joka ohjaa Pohjoismaiden ministerineuvoston toimintaa kohti kahtatoista tavoitetta. Tästä syystä se on Pohjoismaiden ministerineuvoston toiminnan koossa pitävä voima. Budjetin uudelleenkohdentaminen on korjannut kolmen strategisen painopistealueen välistä tasapainoa ennen kaikkea vahvistamalla vihreän Pohjolan strategista painopistealuetta. Organisaatiorakenteen tarkistuksen myötä sihteeristö pystyy entistä paremmin tukemaan visiotyötä.

On edelleen syytä tarkentaa, minkä tyyppinen ohjausasiakirja toimintasuunnitelma on, ennen kaikkea suhteessa sektoreiden yhteistyöohjelmiin. Ohjausmenetelmiä ja -työkaluja on syytä kehittää. Seuraavan toimintasuunnitelman tavoitteiden on oltava vielä nykyistäkin selkeämpiä, konkreettisempia ja mitattavampia. Organisaation tulee entistä paremmin edistää sektorienvälistä ja monialaista työtä ja jalkauttaa visiotyö nykyistä paremmin Pohjoismaiden neuvoston, kansalaisyhteiskunnan ja muiden toimijoiden keskuuteen.

Tavoite- ja tulosohjaus

Vision tavoitteet ohjaavat kaikkea toimintaa

Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristö on vision hyväksymisestä lähtien pyrkinyt siihen, että Visio 2030:n toimintasuunnitelma 2021–2024 määrittäisi kaikkea ministerineuvoston toimintaa. Tästä syystä kaikkia ohjaus- ja tukiasiakirjoja on tarkistettu. Ohjausvälineiden tarkkuus ja selkeä hierarkia on edellytys sille, että visio vaikuttaa horisontaalisesti kaikkeen ministerineuvoston toimintaan. Toimintasuunnitelma on ministerineuvoston yleinen ohjausasiakirja. Asiakirjahierarkiassa sen alla ovat ministerineuvostojen yhteistyöohjelmat ja puheenjohtajakausien ohjelmat.

Toimintasuunnitelmasta on tullut ministerineuvostoa koossa pitävä voima, sillä sen kolme strategista painopistealuetta ja kaksitoista tavoitetta koskevat koko organisaatiota. Toimintasuunnitelma ei ole kuitenkaan saanut yhtä vahvaa jalansijaa kaikilla sektoreilla. Siksi on tärkeää jatkaa sen jalkauttamista omaan organisaatioon.

Yhteistyöohjelmat linjaavat ministerineuvostojen toimintaa lähimpien 3–4 vuoden ajan, ja niissä tulee kuvailla, miten sektori pyrkii täyttämään vision tavoitteet. Nykyisten yhteistyöohjelmien tarkastelu osoittaa, että niiden kytkös visioon vaihtelee suuresti. Jotkin sektorit konkretisoivat ja toteuttavat toimintasuunnitelman kahtatoista tavoitetta omassa toiminnassaan, toiset kytkevät omat painopisteensä vision strategisiin painopistealueisiin ottamatta kantaa toimintasuunnitelman kahteentoista tavoitteeseen, kun taas joiltain sektoreilta kytkös visioon puuttuu kokonaan. Jotkin yhteistyöohjelmat on laadittu ennen vision hyväksymistä, eikä niitä siksi ole vielä mukautettu visioon. Aiempaa selkeämmällä koordinoinnilla ja jalkauttamisella varmistetaan, että kaikki ministerineuvostot pyrkivät määrätietoisesti toteuttamaan visiota. Synergioiden varmistamiseksi ja kaksinkertaisen työn välttämiseksi kunkin sektorin on syytä ottaa huomioon muilla sektoreilla käynnissä olevat toimet. Visiotyötä on tärkeää tarkastella kokonaisnäkökulmasta. Tällöin on helpompi asettaa toimenpiteet tärkeysjärjestykseen ja havaita, mitä lisäpanostuksia tarvitaan.

Puheenjohtajakauden ohjelmat ovat kulloisenkin puheenjohtajamaan ohjelmajulistuksia kuluvan vuoden työlle. Niissä tulee kuvailla, miten visiotyötä aiotaan priorisoida ja viedä eteenpäin poliittisella tasolla. Vuosien 2021 ja 2022 puheenjohtajuusohjelmat ovat olleet tiiviisti kytköksissä vision kolmeen strategiseen painopistealueeseen, mutta eivät niinkään toimintasuunnitelman kahteentoista tavoitteeseen. Puheenjohtajakauden ohjelmissa olisi kuitenkin mahdollista tehdä nykyistä selkeämpiä poliittisia priorisointeja esimerkiksi sisällyttämällä niihin 2–3 toimintasuunnitelman tavoitetta, joita halutaan painottaa ministerineuvoston kaikilla sektoreilla, sekä kuvailemalla niiden suunniteltua toteutusta kyseisellä puheenjohtajakaudella.

Pohjoismaisten laitosten määrärahoja ja toimeksiantoa sääntteleviä ohjauskirjeitä on tarkistettu siten, että ne ovat linjassa vision kanssa. Toimeksiannot laaditaan toimintasuunnitelman tarpeiden pohjalta, ja hankkeiden valintaohjeiden lähtökohtana on se, että hankkeiden on tuotettava visioon nähden pohjoismaista hyötyä ja lisäarvoa. Tätä on kuitenkin tarpeen kehittää tavoite- ja tulosohjauksen näkökulmasta siten, että toimeksiannon toteuttajalle annetaan jatkossa tehtäväksi

jonkin ennalta päätetyn poliittisen tavoitteen ja vaikutuksen saavuttaminen, mutta toimeksisaaja voi toteuttaa hankkeen tavalla, joka parhaiten vastaa tavoitetta.

Ohjausasiakirjojen yhtenäisen rakenteen ja suuntaviivojen avulla pyritään kaiken kaikkiaan varmistamaan, että visio ja toimintasuunnitelma muodostavat pohjan kaikelle ministerineuvoston alaisuudessa toteutettavalle toiminnalle. Parantamisen varaa on yhä siinä, miten koko organisaatio saadaan määrätietoisesti toteuttamaan vision tavoitteita.

Tavoite- ja tulosohjauksen vahvistettu toimintamenetelmä

Pääministerit toivovat selkeää tavoitteiden ja tulosten seurantaa, minkä vuoksi ministerineuvoston kykyä kuvailla ja mitata toimenpiteiden vaikutuksia on kehitettävä. Pohjoismaiden ministerineuvoston on sovellettava omassa työssään yhä selkeämmin tavoite- ja tulosohjausta eli keskityttävä siihen, millaista muutosta haluamme ja millaisia toimenpiteitä sen aikaansaaminen edellyttää.

Tavoiteohjaus ei ole toistaiseksi ollut erottamaton osa ministerineuvoston työtä, mutta sihteeristö on ryhtynyt selvittämään, mitä siihen sisältyy ja miten koko organisaatio saataisiin jatkossa toimimaan kyseisen mallin mukaisesti. Väliarvioinnin laatiminen on ollut koko organisaatiolle tavoite- ja tulosohjauksen oppimisprosessi. Sihteeristössä esimerkiksi järjestettiin tavoite- ja tulosohjauskoulutusta keväällä 2022.

Toimintasuunnitelma on ministerineuvoston yleisenä ohjausasiakirjana lisännyt tavoite- ja tulosohjausta, koska koko organisaatio pyrkii täyttämään samat kaksitoista tavoitetta. Vision ja toimintasuunnitelman jalkauttamista koko organisaatioon on silti edelleen jatkettava. On tärkeää, että visio on punaisena lankana Pohjoismaiden ministerineuvoston koko toiminnassa, kuten ohjausasiakirjoissa, kokousaineistojen asiakohtien esittelyteksteissä, laitosten ohjauskirjeissä ja hankekuvauksissa.

Tavoite- ja tulosohjauksen tulee olla erottamaton osa seuraavan toimintasuunnitelman kehittämistä ja täytäntöönpanoa. Nykyiseen toimintasuunnitelmaan sisältyy sekä tavoitteita että konkreettisia toimintakuvauksia, mutta seuraava toimintasuunnitelma on laadittava selkeämmin tavoiteohjauksen lähtökohdista, niin että siitä ilmenee selvästi, mitä tuloksia ja vaikutuksia halutaan saavuttaa. Tarvitaan siis selkeä poliittinen mandaatti ja poliittisesti määritellyt tavoitteet sille, millaisiin vaikutuksiin pohjoismaisella yhteistyöllä pyritään.

Visiossa käsitellään monimutkaisia kysymyksiä, ja Pohjoismaiden ministerineuvosto on osa laajempaa kokonaisuutta. Yksittäisten tavoitteiden sanamuodot on siksi tarkoituksella valittu siten, että Pohjoismaiden ministerineuvosto edistää tavoitetta, osallistuu sen toteuttamiseen tai pyrkii toteuttamaan sitä. Tavoitteet ovat suuria ja niiden toteutuminen edellyttää Pohjoismaiden ministerineuvostolta yhteistyötä useiden muiden toimijoiden kanssa. Monet nykyisen toimintasuunnitelman tavoitteista on kuitenkin muotoiltu hyvin epämääräisesti, ja osa tavoitteista on pitkälti päällekkäisiä. Visiotyön tulosten ja vaikutusten varmistamiseksi tavoitteita on syytä tarkentaa, niin että niitä voidaan jatkossa paremmin käyttää priorisointivälineenä.

Toimintasuunnitelman päämäärien ja velvoitteiden on oltava pitkäjänteisiä, mutta ministerineuvoston on silti jatkossakin säännöllisesti varmistettava, että tavoitteet ja toiminta ovat yhä relevantteja. Vuonna 2021 laaditussa Visio 2030:n lähtötilanneraportissa todettiin, että Pohjoismaiden suurimmat haasteet ja mahdollisuudet liittyvät vihreän Pohjolan strategiseen painopistealueeseen. Ministerineuvosto on nykyisen toimintasuunnitelmansa nojalla kohdentanut lisäresursseja ympäristö- ja ilmastotyöhön, mutta ohjauskeinoja tulee päivittää jatkuvasti, niin että toiminta ohjautuu alueille, joilla siitä on eniten pohjoismaista hyötyä.

Budjettiohjaus

Pitkäjänteisyyttä ja budjettimuutoksia vihreän Pohjolan vahvistamiseksi

Toimintasuunnitelmatyöhön haluttiin ennakoitavuutta, ja siksi yhteistyöministerit hyväksyivät helmikuussa 2020 kaikille sektoreille alustavan nelivuotisen budjettikehyksen vuosiksi 2021–2024. Jakaumasta päätettiin sektorien visiotyötä koskevien ehdotusten ja Pohjoismaiden neuvoston kanssa käydyn vuoropuhelun perusteella.

Nelivuotisen kehyksen nojalla kaikkiaan 170 miljoonaa Tanskan kruunua eli lähes kuudesosa kokonaisbudjetista kohdennetaan uudelleen ympäristö- ja ilmastosektorille. Varat siirretään ensisijaisesti kulttuuri- ja koulutussektorilta. Budjettimuutoksella halutaan jakaa visiotyöhön osoitetut määrärahat aiempaa tasapuolisemmin kolmen strategisen painopistealueen kesken ja vahvistaa taka-alalle jäänyttä vihreän Pohjolan painopistealuetta, jonka pääministerit ovat kehottaneet nostamaan tärkeysjärjestyksen kärkeen. Uudelleenkohdennukset tehdään vaiheittain siten, että ne on toteutettu kokonaan vuonna 2024. Vihreän siirtymän parissa tehtävää työtä vahvistetaan vuosina 2021–2024 yli 100 miljoonalla Tanskan kruunulla.

Taulukko 1: Pohjoismaiden ministerineuvoston budjettiin kaudella 2021–2024 asteittain tehtävät muutokset

(MDKK, vuoden 2020 hinnoin)	2020	2021	2022	2023	2024
MR-SAM	251 625	227 445	220 320	215 195	203 070
MR-DIGITAL	15 458	15 926	17 051	18 176	19 301
MR-U	224 723	211 666	204 416	197 166	189 916
MR-S	42 331	40 737	40 237	39 737	39 237
MR-K	180 255	161 858	154 608	147 358	140 108
MR-FJLS	43 926	44 841	46 591	47 341	49 091
MR-JÄM	11 671	11 369	11 369	11 369	11 369
MR-Tillväxt (elinkeino)	86 241	88 313	91 313	94 313	98 313
MR-Tillväxt (energia)	12 832	16 000	19 000	22 000	26 000
MR-Tillväxt (aluepolitiikka)	32 848	32 499	32 999	33 499	33 999
MR-MK	47 555	59 776	73 026	85 276	101 526
MR-A	15 223	14 330	13 830	13 330	12 830
MR-FINANS	1 634	1 592	1 592	1 592	1 592
MR-JUST	1 225	1 193	1 193	1 193	1 193
Varatut varat		40 000	40 000	40 000	40 000
Yhteensä	967 547	967 547	967 547	967 547	967 547

Budjettimuutosten vaikutukset ja seuraukset

Uudelleenpriorisointi tarkoittaa ennen kaikkea ympäristö- ja ilmastoasiain ministerineuvoston, energia- ja elinkeinopolitiikan ministerineuvoston, digitalisaatioministerineuvoston sekä maa- ja metsätalous-, kalastus-, vesiviljely- ja elintarvikeasiain ministerineuvoston budjettien kasvattamista (taulukko 1). Leikkauksia tehdään etupäässä yhteistyöministerien, kulttuuriministerineuvoston sekä koulutus- ja tutkimusministerineuvoston budjetteihin. Kokonaisbudjettiin nähden pieniä summia siirretään muualle myös sosiaali- ja terveyspolitiikan ministerineuvostolta sekä työelämäalan ministerineuvostolta.

Vuoden 2023 budjetin arvioidaan jakautuvan suhteellisen tasaisesti kolmen strategisen painopistealueen kesken (hallintobudjetti mukaan lukien). Vihreän Pohjolan osuus on 38 prosenttia, kilpailukykyisen Pohjolan osuus 28 prosenttia ja sosiaalisesti kestävän Pohjolan 34 prosenttia (kaavio 1). Huomattakoon, että jakauma pohjautuu ministerineuvoston sihteeristön arvioon siitä, miten kunkin sektorin budjettimomentit edistävät vision strategisten tavoitteiden toteutumista vuoden 2023 budjettiehdotuksessa. Arvio antaa siis vain alustavan kuvan budjetin tosiasiallisesta jakautumisesta kolmen strategisen painopistealueen kesken.

Kuva 2. Pohjoismaiden ministerineuvoston vuoden 2023 budjetin jakautuminen kolmen strategisen painopistealueen kesken.

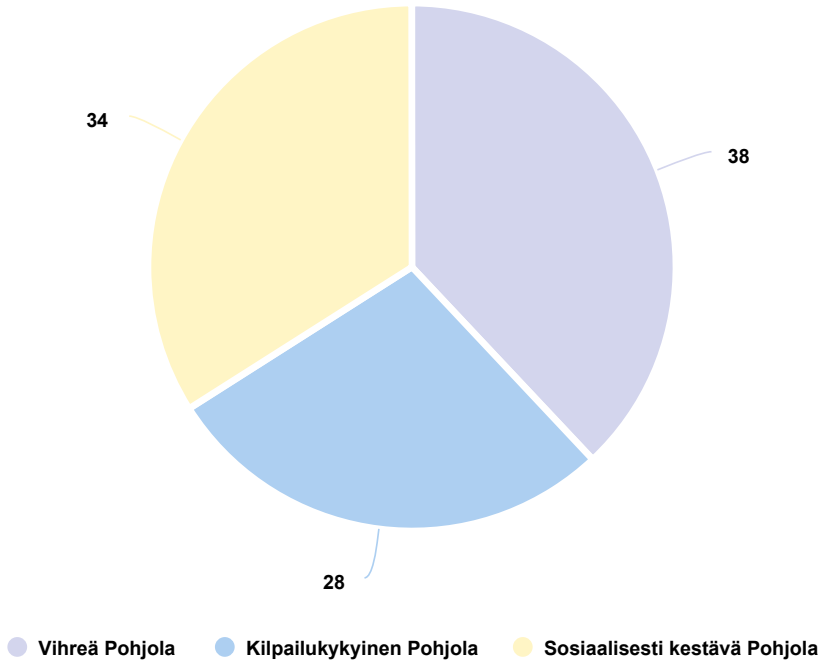

Uudelleenkohdennusten ansiosta on pystytty edistämään erityisesti vihreää siirtymää vahvistamalla esimerkiksi vihreään liikenteeseen, kestävään energiaan ja rakentamiseen liittyviä ratkaisuja. Panostamalla vihreään Pohjolaan on saatu aikaan konkreettisia toimenpiteitä ja myönteisiä tuloksia, esimerkiksi merenkulun päästövähennystoimia. Vihreään siirtymään panostetaan muutenkin kuin vain ympäristö- ja ilmastoasiain ministerineuvoston alaisuudessa, mikä kertoo siitä, että kaikki ministerineuvostot ovat pääministerien kehotuksen mukaisesti nostaneet ympäristö- ja ilmastoasiat tärkeysjärjestyksen kärkeen. Näin on toimittava jatkossakin, sillä eniten haasteita on edelleen vihreään Pohjolaan liittyvien tavoitteiden saavuttamisessa. Aiemmin mainittu Visio 2030:n lähtötilanneraportti osoittaa, että suuria haasteita on etenkin ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjumisen sekä kestävän kulutuksen ja tuotannon saralla.

Budjettimuutokset vaikuttavat etenkin koulutusministerineuvostoon ja kulttuuriministerineuvostoon, joiden budjettia leikataan eniten. Budjettinsa puolesta ne ovat silti edelleen suurimmat ministerineuvostot ja kykenevät siten rahoittamaan kulttuuri- ja koulutusalan suuria hankkeita ja ohjelmia. Tämä edistää etenkin

kilpailukykyistä Pohjolaa ja sosiaalisesti kestävää Pohjolaa[2]. Budjettimuutokset ovat vaatineet priorisointeja, ja siksi tietyille toimijoille suunnattu tuki lakkautetaan asteittain budjettikaudella 2021–2024. Pohjoismaiden neuvoston kanssa tehtyjen vuosien 2022 ja 2023 budjettikompromissien seurauksena etenkin koulutus- ja kulttuuriministerineuvostoille on myönnetty lisämäärärahoja alkuperäisen sektorikehyksen lisäksi.

Ministerineuvostojen välisiä uudelleenkohdennuksia kompensoidaan osittain yhteistyöministerien budjettiin kuuluvasta sektorienvälisestä budjettierästä. Kaikilla sektoreilla oli toimintasuunnitelman hyväksymisen yhteydessä mahdollisuus ehdottaa hankkeita, jotka tukevat sektorienvälistä työtä ja vahvistavat vision toteuttamista.

Huomattakoon, että budjettimuutokset toteutetaan asteittain. Niiden täytäntöönpano edellyttää jatkossakin pitkäjänteisyyttä, selkeitä tavoitteita ja poliittista priorisointitahtoa. Budjettimuutosten seurauksia ja vaikutuksia kuvaavasta koosteesta ilmenee, että osa sektoreista on tehnyt vaaditut leikkaukset juustohöyläperiaatteella.

Taloushallintojärjestelmän haasteet

Sihteeristöllä oli haasteita uuden taloushallintojärjestelmän käyttöönotossa, ja siksi voimassa oli sopimuskielto 29.4.–14.9.2022. Monet hankkeet saivat sopimuksensa yli kahdeksan kuukautta myöhässä, mikä johti toimintasuunnitelmatyön viivästymiseen. Samasta syystä ei myöskään tavoiteohjauksen ja visiotyötä tukevien järjestelmien kehitystyöhön ole riittänyt resursseja.

Vihreän Pohjolan strategiseen painopistealueeseen liittyvät lisäpanostukset ovat päässeet käyntiin kaudella 2021–2022, mutta useimmat niistä eivät ole vielä ehtineet tuottaa konkreettisia tuloksia ja vaikutuksia. Tämä johtuu toisaalta sopimuskiellosta ja toisaalta siitä, että kyse on uudentyyppisistä hankkeista, joiden käynnistymiseen menee aikaa.

2. Lisäksi on syytä huomata, ettei yksittäisen sektorin budjettikehys anna aukotonta kuvaa kaikista kyseisen alan panostuksista. Esimerkiksi kielten ja kulttuurien tuntemus vahvistuu monien muidenkin sektorien hankkeissa, vaikkeivät kyseiset hankkeet sisällykään koulutus- ja kulttuurisektorien budjetteihin.

Organisaation ohjaus

Organisaatiomallin päivitys visiotyön tukemiseksi

Sihteeristön organisaatiorakennetta on uudistettu vuonna 2022 siten, että pääsihteerin tueksi on nimitetty kansliapäällikkö, joka vastaa visiotyön johtamisesta, sekä vastaperustettuun virkaan hallintopäällikkö, joka vastaa toiminnan johtamisesta. Kyseinen kolmikko muodostaa sihteeristön johtoryhmän. Tavoitteena on selkeämpi johtamistapa, joka parantaa myös visiotyön koordinointia.

Sektorien keskinäisen yhteistyön tukemiseksi vision kutakin strategista painopistealuetta varten on perustettu sektorienvälinen ryhmä, johon kuuluu sihteeristön sekä pohjoismaisten laitosten ja toimistojen edustajia. Ryhmät ovat keväällä 2022 osallistuneet väliarvioinnin laatimiseen, ja ne näyttelevät tärkeää osaa laadittaessa uutta toimintasuunnitelmaa, joka tulee voimaan vuoden 2025 alussa. Sektorienväliset visioryhmät ovat onnistuneesti toimineet yhteisen ideoinnin ja tiedonvaihdon foorumina, mutta kehittämisen varaakin on, jotta sektorien välinen joustava vuorovaikutus saadaan juurrutettua osaksi organisaatiokulttuuria.

Sihteeristön täytyy yleisesti ottaen pyrkiä vahvistamaan konserniajattelua organisaatiossa. Kokonaisvaltaisen ajattelun on oltava kaiken toiminnan lähtökohtana, ja sihteeristön, pohjoismaisten laitosten ja toimistojen sekä virkamieskomiteoiden rooleja ja vastuunjakoa on selkeytettävä työn tehostamiseksi ja osaamisen hyödyntämiseksi parhaalla mahdollisella tavalla.

Monialaisen yhteistyön lisääminen edistää vision saavuttamista

Toimintasuunnitelman ja sen kahdentoista tavoitteen lähtökohtana eivät ole yksittäiset politiikan alat, vaan se, mitä Pohjoismaiden ministerineuvoston toiminnalla halutaan kokonaisuudessaan saavuttaa. Toimintasuunnitelman kaksitoista tavoitetta sivuavat laajoja ja monimutkaisia kysymyksiä, joiden ratkaiseminen edellyttää systeemiajattelua. Pohjoismaiset yhteistyöministerit ovat siksi painottaneet, että sektorien tulee tehdä yhteistyötä vision toteuttamiseksi. Ministerineuvostojen siiloutunut työskentelytapa on toisinaan johtanut päällekkäiseen työhön ja voi pahimmillaan jarruttaa visiotavoitteiden toteuttamistoimia.

Sektorienvälisten hankkeiden määrä on lisääntynyt kahden viime vuoden aikana Pohjoismaiden ministerineuvostossa. Tämä johtuu muun muassa siitä, että pohjoismaiset yhteistyöministerit ovat selkeästi kehottaneet muita ministerineuvostoja tekemään keskinäistä yhteistyötä. Yhteistyöministerit ovat vuosina 2021–2024 varanneet sektorienvälisen työn tukemiseen yhteensä 40 miljoonaa Tanskan kruunua vuodessa. Budjettierästä rahoitetaan kahdeksaatoista sektorienvälistä hanketta. Sihteeristö on niin ikään toteuttanut useita toimenpiteitä vahvistaakseen Pohjoismaiden ministerineuvoston sektorienvälistä työtä organisatorisesti, mistä ovat esimerkkinä aiemmin mainitut sektorienväliset visioryhmät. Tämän toivotaan vähentävän päällekkäistä työtä ja tuottavan ehdotuksia sektorienvälisiksi hankkeiksi tai toimenpiteiksi.

Vaikka vision toteuttaminen edellyttääkin sektorienvälistä yhteistyötä, ei kaiken

toiminnan tarvitse olla sellaista, ellei se johda parempiin tuloksiin. Sektorien on silti vähintäänkin oltava perillä muiden sektorien työstä. Muuten samaan tavoitteeseen pyrittäessä saatetaan tehdä päällekkäistä tai jopa päinvastaista työtä. Sihteeristöllä on tärkeä tehtävä sektorienvälisen työn edistäjänä ja päällekkäisen työn kitkijänä. Poliittisella tasolla pohjoismaisten yhteistyöministerien ja pohjoismaisen yhteistyökomitean voi olla syytä tehostaa horisontaalista koordinointiaan muiden ministerineuvostojen suuntaan sen varmistamiseksi, että sektorit ryhtyvät kaikilta osin toteuttamaan visiota. Virkamiestasolla on puolestaan lisättävä sihteeristön ja kansallisten ministeriöiden välistä koordinointia, niin että varmistetaan työn tehokas kansallinen jalkauttaminen.

Visiotavoitteiden saavuttamiseen tarvitaan viestintää ja tiedonvaihtoa

Koko organisaation kattava tiedonvaihto on sektorienvälisen yhteistyön perusedellytys ja avain vision ja kahdentoista visiotavoitteen saavuttamiseen. Visiotyön yhteydessä kehitetään sisäistä viestintää luomalla uusia rajapintoja sisäistä yhteistyötä varten. Jatkuvalla kehitystyöllä on varmistettava, että organisaatiolla on parhaat mahdolliset edellytykset kokonaisvaltaisen, monialaisen työn tekemiselle.

Ulkoisen viestinnän punaisena lankana on oltava hyöty, jota Pohjoismaiden ministerineuvosto luo alueellemme ja kaikille sen asukkaille. Ministerineuvoston kaikkien isojen viestintätoimien ja -hankkeiden tulee edistää strategisia painopistealueita ja siten myös yhteistyötavoitteiden ja vision toteutumista. Viestinnän tulee osoittaa, että yhteistyö on loogista ja johdonmukaista ja että olemme sanojemme mittaisia: politiikka ja toimet kulkevat käsikkäin. Ulkoisen viestinnän tulee heijastella visiota ja sen tavoitteita ja viestiä kestävyydestä niin sisältönsä kuin muotonsakin puolesta. Viestinnässä on myös otettava huomioon sukupuolten tasa-arvo, esteettömyys ja sukupuolisensitiivisyys sekä lasten ja nuorten näkökulma. Pohjoismaiden ministerineuvoston ulkoista viestintästrategiaa tarkistettiin vuonna 2021, jotta se olisi paremmin sopusoinnussa vision tavoitteiden ja vaatimusten kanssa. Tähän sisältyy muun muassa norden.org-verkkosivuston kehittämishanke. Hanke on jo käynnissä, ja uusituilla verkkosivuilla on entistä helpompi esitellä toimintaa monialaisesta näkökulmasta.

Suositukset

Sihteeristö on selvitystyönsä nojalla laatinut Pohjoismaiden ministerineuvostolle suosituksia siitä, miten visiotyötä voidaan vahvistaa ja maksimoida sen vaikutus.

Pääsihteeri suosittaa, että Pohjoismaiden ministerineuvosto

1. **huolehtii työn jatkuvuudesta.** On pidettävä kiinni Visio 2030:n nykyisen toimintasuunnitelman kurssista ja annettava sille aikaa vaikuttaa. Kolmen strategisen painopistealueen eli vihreän Pohjolan, kilpailukykyisen Pohjolan ja sosiaalisesti kestävän Pohjolan ja toimintasuunnitelman kahdentoista tavoitteen tulee olla työn lähtökohtana myös nykyisen toimintasuunnitelmakauden päätyttyä.

2. **priorisoi poliittisesti ajankohtaisia ja relevantteja toimenpiteitä**. Toimintaympäristöä tulee seurata aktiivisesti, jotta havaitaan, missä kysymyksissä Pohjoismaiden ministerineuvosto voi saada aikaan suurinta hyötyä verrattuna yksittäisten maiden kansallisesti tai kansainvälisesti tekemään työhön. Konkreettista toimintaa on pyrittävä lisäämään stimuloimalla, skaalaamalla ja levittämällä pohjoismaisia ratkaisuja. Tarvitaan vahvaa poliittista johtajuutta ja rohkeutta priorisointeihin, jotta rajallisesta budjetista saadaan suurin mahdollinen hyöty. Keskittymällä harvempiin ja suurempiin hankkeisiin voidaan tehokkaammin vaikuttaa kulloinkin priorisoitaviin alueisiin.

3. **jatkaa vihreään siirtymään liittyvän työn vahvistamista kaikessa toiminnassa.** Vihreä siirtymä on jatkossakin suurin haasteemme, ja Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee pääministerien Visio 2030:tä koskevan julkilausuman mukaisesti nostaa ympäristö ja ilmasto tärkeysjärjestyksen kärkeen. Vihreän siirtymän puolesta tehtävä työ liittyy kaikkiin strategisiin painopistealueisiin. Näin voimme vahvistaa pohjoismaista kilpailukykyä ja luoda lisää vihreitä työpaikkoja ja samalla varmistua siitä, ettei ketään jätetä ulkopuolelle.

4. **vahvistaa tavoite- ja tulosohjausta edelleen**. Tavoite- ja tulosohjauksen tulee näkyä Pohjoismaiden ministerineuvoston kaikessa toiminnassa. Meidän on keskityttävä siihen, millaista muutosta haluamme ja miten rakennamme toimintamme tämän muutoksen aikaansaamiseksi. Pohjoismaiselle yhteistyölle on annettava selkeä poliittinen mandaatti asettamalla selviä ja mitattavia poliittisia tavoitteita ja määrittelemällä halutut vaikutukset. Tavoitteiden tulee olla seurantakelpoisia ja niihin tulee kohdentaa resursseja Pohjoismaiden ministerineuvoston budjetista.

5. **kehittää organisaation sisäistä konserniajattelua.** Pohjoismaiden ministerineuvoston toiminnassa tulee johdonmukaisesti soveltaa kokonaisajattelua. Yhteiset ponnistukset yhteisen tavoitteen hyväksi parantavat työn vaikuttavuutta. Tämä ei tarkoita sitä, että kaikkien on tehtävä kaikkea, vaan sihteeristön, laitosten ja virkamieskomiteoiden rooleja ja vastuunjakoa

tulee pikemminkin jalostaa työn tehostamiseksi ja erilaisen osaamisemme hyödyntämiseksi parhaalla mahdollisella tavalla. Samasta syystä kehitysprosesseissa on otettava huomioon kaikki ne toimijat, jotka hallinnoivat ministerineuvoston hankkeita, osallistuvat niihin tai ovat niiden kohderyhmänä. Tavoitteena on varmistaa, että kaikki pyrkivät samoihin tavoitteisiin.

6. **jalkauttaa visiotyön mahdollisimman laajalti Pohjoismaihin.** Visiossa on kyse koko alueemme muutosmatkasta kohti kestävyyttä ja integraatiota. Vahva poliittinen omistajuus ja visioon sitoutuminen ovat perusedellytyksiä tavoitteiden saavuttamiselle. Mutta on myös ratkaisevan tärkeää jalkauttaa työ elinkeinoelämän, kansalaisyhteiskunnan ja suuren yleisön keskuuteen. Pohjoismaiden neuvostolle ja pohjoismaiselle kansalaisyhteiskuntaverkostolle on annettava edellytykset toimia edistyksellisinä kumppaneina visiotyössä ja uuden toimintasuunnitelman laadinnassa.

7. **vahvistaa visiotyöstä kertovaa viestintää.** Viestinnän on heijastettava vision kolmea strategista painopistealuetta ja kahtatoista tavoitetta, ja siinä on korostettava konkreettisia tuloksia ja vaikutuksia, jotka saavutetaan sen osoittamiseksi, että politiikka ja toimet kulkevat käsikkäin. Pohjoismaiden ministerineuvoston on varmistuttava siitä, että kaikki pohjoismaiset toimijat, jotka ovat osa pohjoismaista yhteistyötä ja joita pohjoismainen yhteistyö koskee, ovat saaneet tietoa visiotyöstä ja ovat siinä osallisia ja siihen sitoutuneita. Voisi olla eduksi, että työ kytkeytyisi selkeämmin Agenda 2030:een ja kestävän kehityksen seitsemääntoista globaaliin tavoitteeseen, sillä kyseinen kehys tunnetaan hyvin sekä kansallisesti että kansainvälisesti.

Liite 1.

Pohjoismaiden ministerineuvoston Visio 2030:n toimintasuunnitelman kaksitoista tavoitetta vuosina 2021–2024

Vihreä Pohjola

1. Pohjoismaiden ministerineuvosto vahvistaa tutkimusta ja kehitystä sekä ratkaisuja, jotka edistävät hiilineutraaliutta ja ilmastonmuutokseen sopeutumista, muun muassa liikenne-, rakennus-, elintarvike- ja energia-alalla.
2. Pohjoismaiden ministerineuvosto edistää biologisen monimuotoisuuden säilymistä ja Pohjolan luonto- ja merialueiden kestävää käyttöä.
3. Pohjoismaiden ministerineuvosto edistää Pohjolan kierto- ja biotaloutta, kestävää ja kilpailukykyistä tuotantoa, kestäviä elintarvikejärjestelmiä sekä resurssitehokkaita ja myrkyttömiä kiertokulkuja.
4. Pohjoismaiden ministerineuvosto helpottaa pohjoismaisten kuluttajien mahdollisuuksia valita houkuttelevia ympäristö- ja ilmastoystävällisiä vaihtoehtoja panostamalla yhteistyössä kestävään kulutukseen.
5. Pohjoismaiden ministerineuvosto edistää kansainvälisen ympäristö- ja ilmastoyhteistyön myönteistä kehitystä muun muassa tuomalla esiin pohjoismaisia vihreitä ratkaisuja muualla maailmassa.

Kilpailukykyinen Pohjola

6. Pohjoismaiden ministerineuvosto tukee tietoa ja innovointia ja parantaa kaikkien pohjoismaisten yritysten mahdollisuuksia hyödyntää täysin vihreän talouden sekä teknologisen ja digitaalisen muutoksen ja kasvavan biotalouden tarjoamaa kehityspotentiaalia.
7. Pohjoismaiden ministerineuvosto kehittää osaamista ja hyvin toimivia työmarkkinoita, jotka vastaavat vihreän talouden ja digitaalisen kehityksen asettamiin vaatimuksiin sekä tukevat vapaata liikkuvuutta Pohjoismaiden välillä.
8. Pohjoismaiden ministerineuvosto lähentää Pohjoismaita entisestään hyödyntämällä digitalisaatiota ja koulutusta.

Sosiaalisesti kestävä Pohjola

9. Pohjoismaiden ministerineuvosto edistää hyvää, tasa-arvoista ja turvallista terveyttä ja hyvinvointia Pohjolassa.
10. Pohjoismaiden ministerineuvosto pyrkii osallistamaan kaikki Pohjoismaiden asukkaat vihreään talouteen ja digitaaliseen kehitykseen, hyödyntämään niiden sisältämän potentiaalin ja ehkäisemään yhteiskunnan eriarvoisuuden lisääntymistä muutoksen seurauksena.
11. Pohjoismaiden ministerineuvosto antaa Pohjoismaiden kansalaisyhteiskunnalle, erityisesti lapsille ja nuorille, vahvemman äänen ja osallisuuden pohjoismaisessa yhteistyössä, ja lisää heidän tietojaan naapurimaiden kielistä ja kulttuureista.
12. Pohjoismaiden ministerineuvosto säilyttää Pohjolassa vallitsevaa luottamusta ja yhteenkuuluvuutta, yhteisiä arvoja ja pohjoismaista yhtenäisyyttä ja pitää sen keskiössä kulttuuria, demokratiaa, tasa-arvoa, osallistamista, syrjimättömyyttä ja sananvapautta.

Liite 2.

Pohjoismaiset laitokset, yhteistyöelimet ja toimistot

Pohjoismaiset laitokset

- **Nordic Innovation** käynnistää ja rahoittaa innovointia tukevia toimia Pohjoismaissa. Lisäksi se pyrkii parantamaan yritysten mahdollisuuksia uusien innovaatioiden kehittämiseen ja nykyisten levittämiseen.
- **Pohjoismainen energiantutkimus** (NEF) tekee energiantutkimuksen ja energiapolitiikan alan pohjoismaista yhteistyötä ja tuottaa tietoa kestävästä energiasta ja uusista kilpailukykyisistä energiaratkaisuista.
- **Pohjoismainen geenivarakeskus** (NordGen) on Pohjoismaiden yhteinen geenipankki ja geenivara-alan osaamiskeskus, jonka tehtävänä on suojella geenivarojen monimuotoisuutta ja kestävää käyttöä. NordGen huolehtii noin 33 000 siemennäytteestä koostuvan pohjoismaisen siemenkokoelman säilyttämisestä ja siementen jakelusta käyttäjille, vastaa Huippuvuorten kansainvälisen siemenholvin operatiivisesta toiminnasta, kehittää uhanalaisten kotieläinrotujen suojelusuunnitelmia ja koordinoi metsäalan toimijoiden verkostotoimintaa.
- **Nordforsk** on pohjoismaisten tutkimusrahoittajien yhteistyöelin, joka edistää ja rahoittaa tutkimukseen ja tutkimusinfrastruktuuriin liittyvää pohjoismaista yhteistyötä ja pyrkii tekemään Pohjoismaista maailman johtavia maita tutkimuksen ja innovaatioiden saralla.
- **Nordregio** on aluekehityksen pohjoismainen tutkimuslaitos. Se tuottaa tietoa muun muassa siitä, miten vihreää siirtymää voidaan nopeuttaa hyödyntämällä alueellisia vahvuuksia ja älykästä erikoistumista.
- **Reykjavikin Pohjolan talo** on taiteen, kulttuurin, kielten ja yhteiskunnallisen keskustelun pohjoismainen kohtaamispaikka, jossa järjestetään keskusteluja, seminaareja, hankkeita, festivaaleja ja muita pohjoismaisia taide- ja kulttuuritapahtumia. Laitos edistää pohjoismaista kulttuuria, kieliä ja yhteiskuntaa koskevan tiedon saatavuutta, mielenkiintoa näitä kohtaan ja osaamista Islannissa ja toisinpäin.
- **Färsaarten Pohjolan talo** on pohjoismainen kulttuurikeskus ja luova kohtaamispaikka, jossa järjestetään monipuolista ohjelmaa, kuten musiikki- ja näyttämötaidetta, kirjallisuutta, kuvataiteita, elokuvia, yhteiskunnallisia keskusteluja, konferensseja ja koululaisohjelmaa. Laitos edistää pohjoismaista kulttuuria, kieliä ja yhteiskuntaa koskevan tiedon saatavuutta, mielenkiintoa näitä kohtaan ja osaamista Färsaarilla ja toisinpäin.
- **Grönlannin Pohjola-instituutti** (NAPA) tukee, edistää ja myötävaikuttaa grönlantilaisen ja pohjoismaisen kulttuurielämän kehitystä kiinnittäen erityisesti huomiota lapsiin ja nuoriin. Laitos järjestää yleisölle avointa ohjelmatoimintaa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa Grönlannissa ja Grönlannin ulkopuolella

ja jakaa hanketukia. NAPA edistää arktista näkökulmaa Pohjoismaissa.

- **Ahvenanmaan Pohjola-instituutti** (NIPÅ) tukee, edistää ja myötävaikuttaa ahvenanmaalaisen ja pohjoismaisen kulttuurielämän kehitystä järjestämällä yleisölle avointa ohjelmatoimintaa ja toimimalla yhteistyössä eri toimijoiden kanssa Ahvenanmaalla ja Ahvenanmaan ulkopuolella.
- **Pohjoismainen kulttuuripiste** (NKK) toimii pohjoismaisen yhteistyön ja liikkuvuuden edistämiseksi ja vahvistamiseksi pohjoismaisella ja pohjoismais-kansainvälisellä kulttuurikentällä sekä pohjoismaisen kulttuurin tuntemuksen lisäämiseksi Suomessa. Toiminta on kolmen jalan varassa: kulttuuri- ja nuorisoalan tukiohjelmien hallinnointi, julkiset kulttuuritapahtumat ja kirjasto.
- **Pohjoismainen hyvinvointikeskus** (NVC) on Pohjoismaiden sekä Färsaarten, Grönlannin ja Ahvenanmaan sosiaali- ja kansanterveysalan toimijoille tarkoitettu yhteistyöfoorumi. NVC:n tarkoituksena on edistää kansallista kehitystyötä tukemalla tiedon jakamista ja kehittämistä sekä tukemalla viranomaisten ja tutkimuslaitosten välistä yhteistyötä Pohjoismaissa.
- **Pohjoismaisen työsuojelukoulutusinstituutin** (NIVA) tehtävänä on levittää tietoa työterveydestä ja työympäristöstä. NIVA luo keskustelua tärkeistä innovatiivisista työsuojelukysymyksistä ja pyrkii siten kehittämään Pohjoismaiden työelämää.

Pohjoismaiset yhteistyöelimet

- **Pohjoismainen kulttuurirahasto** edistää Pohjoismaiden taiteen ja kulttuurin myönteistä kehitystä tukemalla Suomen, Ruotsin, Norjan, Tanskan, Islannin sekä Ahvenanmaan, Färsaarten ja Grönlannin välistä kulttuuriyhteistyötä. Rahasto toteuttaa tehtäväänsä myöntämällä apurahoja, edistämällä verkostoitumista ja kehittämällä ja välittämällä tietoa taiteesta ja kulttuurista.
- **Pohjoismainen Atlantti-yhteistyö** (NORA) on Pohjoismaiden ministerineuvoston aluepoliittisen yhteistyöohjelman alainen yhteistyöelin. Pohjoismainen kytkös ja projektimuotoinen työskentelytapa antavat NORAlle hyvät edellytykset toteuttaa valtioiden välistä yhteistyötä, jonka kulmakivenä ovat pohjoismaiset arvot ja tavoitteet.
- **Viestintätutkimuksen pohjoismainen dokumentointikeskus** (Nordicom) tarjoaa kootun pohjoismaisen näkökulman tiedotusvälineitä, journalistiikkaa ja medioiden viestintää koskevista asioista laatimalla ja välittämällä tieteeseen perustuvaa tietoa medioista ja viestinnästä päättäjille, ammattiryhmille ja kansalaisille.
- **Pohjoismainen elokuva- ja televisiorahasto** tukee audiovisuaalisen alan pohjoismaisia tuotantoja myöntämällä rahoitusta elokuvien, tv-sarjojen ja dokumenttien tuotannolle.
- **Pohjoismaisen tasa-arvotiedon keskuksen** (NIKK) tehtävänä on auttaa saavuttamaan tavoitteet, jotka on määritetty tasa-arvosektorin pohjoismaisessa yhteistyöohjelmassa ja sen LGBTI-lisäosassa. Tähän se pyrkii tutkimustiedon, politiikan, osaamisen ja käytäntöjen keräämisellä ja strategisella levityksellä, jonka lähtökohtana on pohjoismainen ja monialainen näkökulma.
- **Teoreettisen fysiikan pohjoismainen laitos** (Nordita) on Pohjoismaiden yhteinen teoreettisen fysiikan tutkimuslaitos.

- **Pohjoismaisen lääkintätilastokomitean ja Pohjoismaisen sosiaalitilastokomitean** (Nomesko/Nososko) tehtävänä on varmistaa, että Pohjoismaiden terveys- ja sosiaalitilastot ovat keskenään vertailukelpoisia. Lisäksi ne kokoavat ja esittelevät kyseisten alojen tilastotietoa ja saattavat se kaikkien ulottuville.
- **Pohjoismainen vulkanologinen instituutti** (Nordvulk) on vulkanologiaan ja siihen liittyviin aloihin erikoistunut pohjoismainen tutkimuskeskus. Laitos saa rahoituksensa Pohjoismaiden ministerineuvostolta ja Islannin hallitukselta.

Pohjoismaiset toimistot

- **Pohjoismaiden ministerineuvoston toimistot Virossa**, **Latviassa** ja **Liettuassa** pyrkivät muun muassa havainnoimaan uusia trendejä ja kartoittamaan Pohjoismaiden ja Baltian maiden välisiä uusia yhteistyömahdollisuuksia tiiviissä yhteistyössä Pohjoismaiden Baltian-edustustojen kanssa. Toimistot pyrkivät myös monin eri tavoin edistämään pohjoismaisia arvoja ja lisäämään pohjoismaisen yhteistyön näkyvyyttä Baltian maissa.

Liite 3.

Pohjoismaiden neuvoston julkilausuma väliarvioinnista

Pohjoismaiden neuvosto kiittää mahdollisuudesta esittää lausuntonsa Pohjoismaiden ministerineuvoston Visio 2030:n toimintasuunnitelman (2021–2024) väliarvioinnista.

Väliarviointi on ollut käsiteltävänä kaikissa Pohjoismaiden neuvoston valiokunnissa, ja tämä lausunto kuvaa täten Pohjoismaiden neuvoston käsitystä Visio 2030:n toimintasuunnitelman (2021–2024) väliarvioinnista.

- ***Kestävä Pohjola -valiokunta*** tukee useita aloitteita ja hankkeita, joita on käynnistetty muun muassa ilmasto-, ympäristö- ja energia-alalla, ja valiokunta seuraa erittäin kiinnostuneena tätä työtä ja toivoo samalla olevansa edistyksellinen toimija, joka voi tukea jatkotyötä.
- ***Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunta*** huomauttaa kulttuuri- ja osaamisalalle aiheutuneista huomattavista kielteisistä seurauksista. Valiokunta on myös sitä mieltä, että kulttuuri- ja osaamisalan leikkauksista on laadittava yksityiskohtaisempi vaikutusten arviointi.
- ***Kasvu ja kehitys Pohjolassa -valiokunta*** on yleisesti ottaen sitä mieltä, ettei Pohjoismaiden ministerineuvoston väliarvioinnissa esittämää aineistoa voida pitää arviointina. Valiokunnan näkemyksen mukaan kyse on ennemmin käynnissä olevien toimien ja panostusten selonteosta.
- ***Hyvinvointi Pohjolassa -valiokunta*** on myös sitä mieltä, että väliarviointi on pikemmin raportti kuin todellinen arviointi, ja sen mielestä on myös ongelmallista, että Pohjoismaiden ministerineuvosto on itse laatinut arvioinnin. Valiokunnan mielestä painopistealueesta Sosiaalisesti kestävä Pohjola puuttuu konkreettisia aloitteita.

Pohjoismaiden neuvosto viittaa muilta osin kokonaisuudessaan lausuntoihin, jotka toimitetaan Pohjoismaiden ministerineuvostolle varsinaisen lausunnon yhteydessä.

Sen lisäksi Pohjoismaiden neuvosto haluaa korostaa seuraavia näkemyksiä, jotka annettiin lausuntokierroksella ja jotka ovat olleet keskeisellä sijalla vuosiksi 2021–2024 laadittua toimintasuunnitelmaa koskevissa neuvoston näkemyksissä:

- Pohjoismaiden ministerineuvoston toimintasuunnitelmaa 2021–2024 ja varojen historiallisesti suuria uudelleenkohdennuksia ei ole kytketty kunnolla Pohjoismaiden neuvostoon. Tämä on aiheuttanut haasteita pohjoismaisessa yhteistyössä muun muassa budjettityön yhteydessä sekä pohjoismaisen Visio 2030:n ja toimintasuunnitelman puutteellisessa "omistajuudessa".
- On erittäin myönteistä, että Pohjoismaiden ministerineuvosto ja Pohjoismaiden neuvosto ovat 2022 sopineet, että neuvoston ja ministerineuvoston on mahdollisimman laajalti saavutettava yksimielisyys Pohjoismaiden ministerineuvoston tulevasta monivuotisesta budjettikehyksestä ja sitä koskevista periaatteista ja täten myös tulevan toimintasuunnitelman varoista.
- Kiinteät 4-vuotiset kehykset eivät vastaa Pohjoismaiden parlamenttien ja

hallitusten tavallisesti käyttämiä ”joustavia” 4–5-vuotisia budjettikehyksiä, joissa niitä arvioidaan vuosittain uudestaan ajankohtaisen yhteiskuntatilanteen pohjalta. Kiinteät kehykset eivät muun muassa ole mahdollistaneet sopeutuksia muutoksiin ja ajankohtaiseen tilanteeseen – esimerkiksi maailmanlaajuisen pandemian yhteydessä. Tulevan monivuotisen budjettikehyksen vuosittaista tarkistusta pidetään yleisesti luonnollisena ja paremmin sopivana poliittiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Pohjoismaiden neuvostoon ja Pohjoismaiden ministerineuvostoon.
- Pohjoismaiden neuvostolla on edelleen selkeä rooli arviointiprosessissa. Aikarajojen osalta on huomioitava sekä Pohjoismaiden neuvoston että Pohjoismaiden ministerineuvoston kokouskalenterit, niin että varmistutaan hyvästä poliittisesta jalkauttamisesta ja käsittelystä.

Pohjoismaiden neuvosto on aiemmin ilmaissut, että on erittäin tärkeää, että Pohjoismaiden neuvosto osallistetaan vuonna 2025 voimaan astuvan uuden toimintasuunnitelman laadintaan ja että se saa selkeän roolin työssä.

Pohjoismaiden neuvoston mielestä on siksi positiivista, että Pohjoismaiden ministerineuvosto on jo nyt aloittanut seuraavan toimintasuunnitelman laatimista koskevan prosessin, jossa Pohjoismaiden neuvoston on suunniteltu osallistuvan prosessiin jo varhaisessa vaiheessa ja jossa on kiinnitetty huomiota Pohjoismaiden neuvoston, Pohjoismaiden kansalaisyhteiskuntien ja muiden toimijoiden jatkuvaan osallistamiseen työhön.

Pohjoismaiden neuvosto odottaa täten kiinnostuneena hyvää yhteistyötä jatkossakin poliittisen, taloudellisen ja kulttuuriin liittyvän yhteistyön säilyttämiseksi ja kehittämiseksi Pohjoismaissa painopisteinä kestävä kehitys ja tasa-arvo.

Erkki Tuomioja
Presidentti

Kristina Háfoss
Neuvoston johtaja

Liite 4.

Pohjoismaiden kansalaisyhteiskunta-verkoston lausunto väliarvioinnista

Tämä on Nordic Civ -kansalaisyhteiskuntaverkoston antama lausunto, jossa käsitellään kansalaisyhteiskunnan asemaa ja osallistamista Pohjoismaiden ministerineuvoston työhön. Teksti on kommentti Pohjoismaiden ministerineuvoston Visio 2030:n toimintasuunnitelman kauden 2021–2024 väliarviointiin.

Kansalaisyhteiskunnan asema Visio 2030:n toteuttamisessa

Pohjoismaisen kansalaisyhteiskunnan kanssa tehtävä aktiivinen ja läpinäkyvä yhteistyö, johon on varattu riittävästi resursseja, on edellytyksenä Pohjoismaiden ministerineuvoston Visio 2030:n toteuttamiselle. Kansalaisyhteiskunta on Pohjoismaiden kansalaisten äänitorvi ja sitä kautta kerätään kokemuksia, joita on priorisoitava vision toteuttamisessa, jotta Pohjola onnistuu tavoitteessaan tulla maailman kestävimmäksi ja integroituneimmaksi alueeksi vuoteen 2030 mennessä.

Me, Nordic Civiin kuuluvat järjestöt, haluamme kutsua kehittämään uusia yhteistyömuotoja, joissa voimme oppia toisiltamme ja kulkea käsi kädessä vihreän, kilpailukykyisen ja sosiaalisesti kestävän Pohjolan saavuttamiseksi.

Priorisoinnit työssä tästä eteenpäin:

- **On varattava taloudellisia resursseja, niin että pohjoismainen kansalaisyhteiskunta voi edistää visiotyötä taloudellisista edellytyksistä riippumatta**
  Kansalaisjärjestöillä ei useinkaan ole tarvittavaa taloudellista turvaa ja vapautta, niin että kansalaiset voisivat palkatta osallistua vision toteutusta edistäviin toimiin ja kehitysprosesseihin. *Toimintasuunnitelman parissa tehtävässä jatkotyössä* kansalaisjärjestöille on annettava varoja, niin että ne voivat osallistua työhön. Erityisiä resursseja on oltava saatavilla eri tavoitteiden välisten synergioiden löytämiseksi yksittäisten hankkeiden lisäksi. Tämä vahvistaisi kansalaisyhteiskunnan asemaa pohjoismaisessa työssä ja vahvistaisi samalla useamman järjestön mahdollisuuksia toimia haasteiden välissä ja auttaisi niitä ottamaan aktiivisen roolin vision toteuttamisessa.
- **Menetelmien tarkistaminen kansalaisyhteiskunnan osallistamisen varmistamiseksi jatkossa**
  On syytä kyseenalaistaa, miltä kansalaisyhteiskunnan osallistaminen ministerineuvoston työhön näyttää käytännössä, kun väliarvioinnin ja muiden ehdotusten kaltaisia prosesseja ei soviteta kansalaisyhteiskunnan edellytysten mukaisiksi. Etenkin pienemmät kansalaisjärjestöt toimivat usein vapaaehtoisvoimin ja ideologisista lähtökohdista, ja niissä on vain vähän tai ei ollenkaan henkilökuntaa. Siksi eri järjestöjen on hyvin vaikea antaa ehdotuksia

esimerkiksi loma-aikana. *Toimintasuunnitelman parissa tehtävässä jatkotyössä* kansalaisjärjestöille on varattava enemmän aikaa ja annettava paremmat mahdollisuudet osallistua konsultaatioihin ja kehitysprosesseihin varhaisessa vaiheessa, niin että Pohjoismaiden ministerineuvosto ehtii käsitellä niiden ehdotuksia ja kommentteja ja ne voivat vaikuttaa lopputuotteeseen.

- **Visiotyön laajempi jalkauttaminen Pohjoismaihin lisää luottamusta**
  Pohjoismaiden ministerineuvoston Visio 2030:n parissa tekemään työhön liittyvää viestintää on selkeytettävä ja sen näkyvyyttä on lisättävä entisestään jatkossa toivotun tuloksen saavuttamiseksi, niin että saadaan kansalaisten vahva sitoumus ja ymmärrys työtä kohtaan. Määrittelemällä vision tavoitteet, kohderyhmät, vaikutukset ja sen yhteys Agenda 2030:een voidaan saada vision toteutus ja yhteiskunnallinen hyöty näkyvämmäksi yleisölle. Pohjoismaiden kansalaisten äänitorvena ja erityisesti syrjäytyneiden ryhmien puolestapuhujana kansalaisyhteiskunta on tärkeä resurssi vision jalkauttamisessa Pohjoismaiden yhteiskuntien ruohonjuuritasolle. *Toimintasuunnitelman parissa tehtävässä jatkotyössä* ohjelman vaikutuksia ja yhteiskunnallista hyötyä on selkeytettävä edelleen ja jalkautettava laajemmalti niin kansalaisyhteiskuntaan kuin pohjoismaiseen ja kansalliseen politiikkaan. Kansalaisyhteiskunnan merkityksellinen osallistaminen seuraavan toimintasuunnitelman laatimisessa on ratkaisevaa, jotta tässä onnistutaan.

Suositukset:

- Seuraavan toimintasuunnitelman vuodesta 2025 eteenpäin laatimiseen osallistuu Nordic Civin jäseniä ja/tai muiden kansalaisyhteiskunnan edustajia.
- Pohjoismaiden ministerineuvoston monialaiseen työhön osallistuu Nordic Civin jäseniä ja/tai muiden kansalaisyhteiskunnan edustajia, jotka kutsutaan lisäksi tekemään yhteistyötä kaikkien ministerineuvostojen kanssa.
- Strateginen yhteistyö Pohjoismaiden ministerineuvoston ja muiden toimijoiden, mukaan lukien kansalaisyhteiskunta ja elinkeinoelämä, kanssa aiheista, jotka voivat luoda konkreettista lisäarvoa pohjoismaiseen yhteistyöhön ja vahvistaa Pohjoismaita.
- Lisää vaikutusvaltaa ja resursseja pohjoismaiselle kansalaisyhteiskunnalle pitkäjänteisen kestävän kehityksen varmistamiseksi kaikille ryhmille Pohjoismaissa.
- Visio 2030:n ja Agenda 2030:n tavoitteiden välisen yhteyden selkeämpi korostaminen.

Nordic Civin lausunto Vihreästä Pohjolasta

Pohjoismaissa on ainutlaatuinen luonto, joka on tärkeä resurssi ja jota on suojeltava. Vesialueillamme on suuri merkitys ekologisesta, sosiaalisesta ja taloudellisesta näkökulmasta. Pohjoisella luonnolla on itseisarvo, jota on vaalittava. Pohjoismaissa käytetään nykyään eniten materiaaleja ja tuotetaan eniten jätettä maailmassa. Mutta alueella on kaikki edellytykset luonnon turvaamiseksi tuleville sukupolville. Vahvan teknisen kapasiteetin, vahvojen hyvinvointijärjestelmien ja korkean koulutustason ansiosta olemme erityisen hyvin varustautuneita siirtyessämme kiireellisessä järjestyksessä kohti kestävämpiä yhteiskuntia, joissa säästämme resursseja ja vaalimme biologista monimuotoisuutta. Nordic Civ katsoo, että

Pohjoismaiden vakiintunut kansalaisyhteiskunta on vahvuus ja tärkeä kumppani työssä pohjoismaisen yhteistyön edistämiseksi ja kestävyyden lisäämiseksi Pohjoismaissa.

Priorisoinnit työssä tästä eteenpäin:

- **Kansalaisyhteiskunnan rooli vihreän siirtymän nopeuttamisessa jalkauttamisen ja tiedon levittämisen avulla**
  Vihreän siirtymän parissa tehtävä työ vaatii yhteistyötä ja laajaa sitoutumista. Kansalaisyhteiskunnan tehtävissään keräämiä tietoja ja asiantuntemusta on käytettävä nykyistä aktiivisemmin toimintalinjausten ja kannustimien muotoilemiseksi. Kansalaisyhteiskunnalla on myös tärkeä tehtävä sekä strategioiden toteuttamisessa ja levittämisessä eri tasoilla että haavoittuvien ryhmien saavuttamisessa.
- **Osallistava siirtymä, jossa on selkiytetty vastuunjako**
  Vastuu ilmastonmuutoksesta on jaettu. Yksilöllä on vastuu yhteiskuntaan ja ilmastoon vaikuttavista päätöksistä ja kulutuksesta. Samaan aikaan siirtymän suuren osan ratkaisee kyky järjestää uudelleen suuria järjestelmiä, ja tähän yksilöllä on pienet vaikutusmahdollisuudet. Vastuu järjestelmämuutoksista on poliitikoilla ja viranomaisilla. Vihreä ja uudistuva Pohjola edellyttää lisäksi selkeää ja osallistavaa toimintasuunnitelmaa, kun siirrytään fossiilisista polttoaineista kohti vihreää ja uudistuvaa Pohjolaa, näin toimitaan hyvien yhteiskuntien ja alueen luonnonarvojen varmistamiseksi.
- **Pohjoismaiden on oltava edelläkävijöitä globaalissa työssä oikeudenmukaisen ilmastonmuutoksen puolesta**
  Luontoa ja ihmisten elinehtoja oikeudenmukaisessa siirtymässä vaalivien vahvojen visioiden ja ratkaisujen on leimattava pohjoismaista yhteistyötä. Tämän tulee myös heijastua Pohjoismaiden ja muun maailmanyhteisön väliseen suhteeseen. Pohjoismailla on edellytykset oikeudenmukaista ilmastonmuutosta koskevan kansainvälisen standardin luomiseksi ja Pohjoismaiden on oltava tässä edelläkävijöitä.

Suositukset:

- Pohjoismaisen strategia- ja yhteistyöorganisaation perustaminen luontoalueiden suojelemiseksi erityisesti keskittyen vesialueisiin luonnon monimuotoisuutta, yhteiskuntaa ja kulttuuria vaalien.
- Laaditaan toimintasuunnitelma Pohjoismaiden siirtyessä fossiilisista polttoaineista vihreisiin ja uusiutuviin polttoaineisiin.
- Vahvistetaan kannustimia ja kehitetään arvoketjuja, jotka edistävät todellista kierrätettävyyttä suljetussa kierrossa, niin että minimoidaan jätteen määrä ja varmistetaan resurssien hyödyntäminen ja hyvinvointi parhaalla mahdollisella tavalla.
- Vahvistetaan työtä alkuperäiskansojen luontoa koskevan tiedon ja luontosuhteen vaalimiseksi ja edistämiseksi.

Nordic Civin lausunto kilpailukykyisen Pohjolan puolesta

Nordic Civin lähtökohta on, että kansalaisyhteiskunnan toimijat ovat kilpailukykyisen

Pohjolan sekä integroituneen ja kestävän alueen avainpelaajia. Kilpailukykyinen Pohjola saavutetaan koulutuksen, tutkimuksen, innovaatioiden ja yrittäjyyden kesken tehtävän yhteistyön avulla. Hyvä kasvu on tässä avainasemassa. Tarvitaan vahvoja poliittisia signaaleja, joilla tuetaan Visio 2030:tä. Vaaditaan myös Pohjoismaiden hallitusten panostuksia ja resursseja jatkotyötä varten.

Priorisoinnit työssä tästä eteenpäin:

- **Digitaalinen kehitys on avainasemassa elinikäisen oppimisen ja integraation edistämiseksi Pohjoismaissa**
  Digitalisaation ja vihreän siirtymän aloilla tehtävät koulutuspanostukset ovat välttämättömiä. Työelämän muutosten tulee olla yksinkertaisia erityisesti yksilön kannalta ennen kaikkea elinikäisen oppimisen edistämiseksi. Pohjoismaiden tulee olla edelleen digitaalisen kehityksen kärkipaikalla ja jatkossa myös maittemme digitaalisten järjestelmien tulee toimia rajojen yli ja olla keskenään yhteensopivia.
- **Investoinnit ja liikkuvuuden lisääminen alueella edistää Pohjoismaiden asemaa maailmassa**
  Pohjoismaiden on pidettävä vahva asemansa ja kehitettävä sitä sekä jatkettava uusien yritysten ja investointien houkuttelemista alueelle. Ratkaisevaa tässä on se, että Pohjoismaat ottavat johtoaseman kehityksen ja kestävyyden alalla. Työvoiman saatavuutta ja kansalaisten liikkuvuutta on vahvistettava Pohjoismaissa. On tärkeää, että rajaesteitä koskevat asiat ratkaistaan pohjoismaisella yhteistyöllä ja että mailla on yhteinen ja yhtenäinen kriisivalmius. Osaamisen saatavuus tulevaisuudessa on varmistettava panostamalla ja resursoimalla koulutukseen ja sovittamalla yhteen ja kartoittamalla osaamista ja tulevia tarpeita, varsinkin vihreään siirtymään liittyvien tehtävien osalta.
- **Harmonisoidut sosiaalivakuutusjärjestelmät ja ammattikoulutettujen henkilöiden liikkuvuuden lisääminen edistävät integraatiota alueella**
  Tavoitteen saavuttaminen, jonka mukaan Pohjolasta tulee integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä, edellyttää paitsi työmarkkinoiden liikkuvuutta, myös eri sosiaalivakuutusjärjestelmien harmonisointia. Tarvitaan yhteisiä ammattipätevyyksien perusteita, niin että laillistettuun ammattiin kouluttautuvalla tai alan jatko-opiskelijalla on mahdollisuus liikkua ja työskennellä vapaasti kaikkialla Pohjoismaissa. Tässä Pohjoismaiden hallitusten on ratkaistava rajaesteet ja aktiivisesti viestittävä työmarkkinaosapuolten ja koulutuslaitosten suuntaan siitä, miten asian parissa työskentelyä jatketaan.
- **Työmarkkinoita koskevat korkeat ambitiot**
  Visio 2030:tä koskevaa tavoitetasoa on korotettava ottamalla mukaan tavoite tasa-arvoisesta yhteiskunnasta, jossa kaikilla Pohjoismaiden asukkailla sama palkka sukupuolesta riippumatta ja jossa on nollatoleranssi työpaikalla esiintyvää seksuaalista häirintää kohtaan. On myös oltava yhteistyömalli, jolla torjutaan ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöä Pohjoismaissa.
- **Vihreää siirtymää on kiihdytettävä Pohjoismaissa**
  Jotta Pohjolasta tulee maailman kestävin alue, on työtä vihreän siirtymän puolesta kiihdytettävä. On tärkeää, että työmarkkinaosapuolet ja hallitukset käyvät vuoropuhelua pohjoismaisen yhteistyön puitteissa. Laajemmalla tasolla Pohjoismaiden ministerineuvoston on toimittava kohtaamispaikkana luoden ja mahdollistaen foorumin, jossa relevantit toimijat eri Pohjoismaista voivat

keskustella ja tarttua vihreää siirtymää koskeviin haasteisiin.

Suositukset:

- Pohjoismaiden ministerineuvosto edistää yhteistyöorientoituneita työmarkkinoita Pohjoismaissa laatimalla pohjoismaisen ammattipätevyysmallin, joka mahdollistaa vapaan työliikkuvuuden ja liikkuvuuden alueella, ja tutkii mahdollisuutta torjua ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöä Pohjoismaissa.
- Kohdistetaan lisää resursseja tiedon lisäämiseksi siitä, miten digitaalinen kehitys voi toimia vihreän siirtymän katalysaattorina useammissa yhteiskuntaryhmissä. Vahvistetaan yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan kanssa tässä suhteessa.
- Lisää pohjoismaisen yhteistyön kohtaamispaikkoja tarkoituksena vahvistaa osapuolten välistä dialogia monimutkaisista asioista.
- Pohjoismaiden ministerineuvostolla on oltava aktiivinen suunnitelma vuoropuhelun ja yhteistyön varmistamiseksi Nordic Civin järjestöjen kanssa vuoden 2024 jälkeen.
- Sisällytetään tavoite tasa-arvoisesta yhteiskunnasta, jossa kaikilla Pohjoismaiden asukkailla on sama palkka sukupuolesta riippumatta ja jossa on nollatoleranssi työpaikalla esiintyvää seksuaalista häirintää kohtaan.

Nordic Civin lausunto sosiaalisesti kestävästä Pohjolasta

Pohjoismaat ovat ainutlaatuinen paikka maailmassa, täällä on vahvat arvot ja vahva demokratiaperinne, asukkaat osallistetaan päätöksentekoon. Arvot, jotka eivät yli sadan vuoden ajan ole pelkästään edesauttaneet ihmisten välistä yhteenkuuluvuutta ja luottamusta, vaan jotka ovat myötävaikuttaneet vahvan sosiaalisen pääoman syntyyn, jonka pohjalta on rakennettu vahvoja hyvinvointiyhteiskuntia ja ainutlaatuista pohjoismaista yhteiskuntamallia.

"Yhdessä edistämme osallisuutta, tasa-arvoa ja yhtenäisyyttä alueella" kuuluu sosiaalisesti kestävän Pohjolan yleistavoite Visio 2030:ssä. Demokraattinen, avoin ja tasa-arvoinen Pohjola, jossa ihmisten välinen luottamus ja yhteenkuuluvuus on vahvaa, hyvinvointi on kaikkien saatavilla eikä ketään jätetä vihreän siirtymän ulkopuolelle.

Priorisoinnit työssä tästä eteenpäin:

- **Pohjoismaiden asukkailla on oltava mahdollisuudet osallistua demokraattisiin prosesseihin ja heidän on saatava äänensä kuulluksi**
  Sosiaalisesti kestävä Pohjola ei ole vain pelkkä tavoite itsessään. Vahva sosiaalinen pääoma, sitoutuneet ja osallistuvat yksilöt ja elävä kansalaisyhteiskunta ovat ratkaisevia, kun halutaan tavoittaa visio maailman kestävimmästä, kilpailukykyisimmästä ja integroituneimmasta alueesta vuoteen 2030 mennessä. Jotta visiot johtavat todelliseen muutokseen, on ihmisten tunnettava osallisuutta ja heidät on aidosti osallistettava yhteiskunnan kehitykseen.
- **Taloudellisten panostusten jatkuva priorisointi sosiaalisesti kestävän Pohjolan**

puolesta on oleellista
Yhteiskunnan suurimman ja tärkeimmän resurssin muodostavat sitoutuneet ja osallistuvat asukkaat. Ihmisten sitoutuminen ja toimiminen mahdollistavat yhteiskunnallisen muutoksen toteutumisen. Sosiaalisiin panostuksiin on varattava jatkossakin taloudellisia varoja sen varmistamiseksi, ettei vihreä siirtymä tapahdu sosiaalisesti ja/tai taloudellisesti syrjäytyneiden ryhmien kustannuksella taikka aktiivisen tasa-arvotyön tai pohjoismaisten yhteiskuntien eriytymisen vastaisen työn kustannuksella; tämä on ratkaisevaa, jotta vision toteuttamisessa onnistutaan.

- **Kokemusten vaihtaminen Pohjoismaiden asukkaiden välillä lisää maiden välistä ymmärrystä ja vahvistaa luottamusta demokraattista järjestelmää kohtaan**
  Tavoite pohjoismaisen hyödyn varmistamisesta alueella tehtävissä panostuksissa on riippuvainen asukkaiden välisestä vahvasta luottamuksesta.

Suositukset:

- Pohjoismaisessa yhteistyöbudjetissa priorisoidaan edelleen sosiaalisesti kestävää Pohjolaa.
- Tarvitaan lisää luottamusta sekä kansalaisten että kansalaisyhteiskunnan ja valtion välille. Jotta selviämme vihreästä siirtymästä yhdessä Pohjoismaissa, ihmisiä on aidosti kutsuttava ja osallistettava yhteiskunnan kehitykseen. Uusia rakenteita on muotoiltava tämän toteuttamiseksi.
- Pohjoismaista yhteistyötä ei ole rajattu ministeriöiden ja viranomaisten väliseksi yhteistyöksi. Kansalaisyhteiskunnan, yliopistojen, elinkeinoelämän, kansalaisten ja julkisen sektorin on toimittava yhdessä, jotta selviämme yhteiskunnallisesta muutoksesta.

Tietoja tästä julkaisusta

Kohti kestävää ja integroitunutta Pohjolaa

Väliarviointi Pohjoismaiden ministerineuvoston Visio 2030:n toimintasuunnitelmasta vuosiksi 2021–2024

PolitikNord 2022:722
ISBN 978-92-893-7379-1 (PDF)
ISBN 978-92-893-7380-7 (ONLINE)
http://doi.org/10.6027/politiknord2022-722

© Pohjoismaiden ministerineuvosto 2022

1. versio, 31.10.2022

Ulkoasu: Louise Jeppesen
Kuva: NordGen, Norden.org, Nordic Innovation, Visit Iceland, Lise Josdal, Håkon Sandmo Karlsen

Pohjoismainen yhteistyö

Pohjoismainen yhteistyö on yksi maailman laajimmista alueellisista yhteistyömuodoista. Yhteistyön piiriin kuuluvat Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Tanska sekä Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlanti.

Pohjoismaista yhteistyötä tehdään politiikan, talouden ja kulttuurin aloilla tärkeänä osana eurooppalaista ja kansainvälistä yhteistyötä. Pohjoismaisen yhteisön tavoitteena on vahva Pohjola vahvassa Euroopassa.

Pohjoismainen yhteistyö pyrkii vahvistamaan pohjoismaisia ja alueellisia etuja ja arvoja globaalissa maailmassa. Maiden yhteiset arvot lujittavat osaltaan Pohjolan asemaa yhtenä maailman innovatiivisimmista ja kilpailukykyisimmistä alueista.

Pohjoismaiden ministerineuvosto
Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 Kööpenhamina
www.norden.org

Lisää pohjoismaisia julkaisuja on luettavissa osoitteessa www.norden.org/fi/julkaisut